

Első év. 5-ik füzet.

Debrecen, 1904. március 1.

CSOKONAI LAPOK

IRODALMI FOLYÓIRAT

Szerkeszti:

RUDNYÁNSZKY GYULA.

Megjelen minden hónap
1-én és 15-én.

Előfizetési ára:

Félévre 5 kor. — fill.
Negyedévre 2 „ 50 „
Egy füzet ára 50 fillér.

KIADÓ LAPTULAJDONOS:
MORVAY ZOLTÁN

DEBRECEN,
CSOKONAI-NYOMDA
RUZICKA GYULA ÉS TÁRSA.

Szerkesztőség:
Debrecen, Csapó-utca
19. szám.

Kiadóhivatal:
Debrecen,
Csokonai-Nyomda,
Kossuth-u. 13. sz.

Finom és a legjobb kivitelű férfi fehérneműek, valamint teljes úri kelengyék a legjutányosabb árak mellett készülnek

Békés Lajos kalap-, fehérnemű- és divatüzletében

Debrecen, Főpiac.

A téli idényre keztyűk, kalapok, orosz sárcipők, dániai bőrkabátok, továbbá mindennemű úri divatcikkek.

A hölgyvilág figyelmébe ajánljuk

!! Lovass és Ladányi

(Piac-u. 7. sz.)

Női **ruhakelmékkel**, selymekkel, mindenféle báli újdonságokkal és díszekkel gadagon felruházott árúházát.

E két ifju ember e téren sokáig működött külföldön, volt alkalmuk nagyobb világi gyárakkal összeköttetésbe lépni.

Időközönként egyikük meg Párisba, a divatfészekbe hol személyesen vásárolják össze a díszingvált minták újdonságait.

Műtermükben női ruhák angol és francia modellek után gyorsan és pontosan készíttetnek.

Molnár János építő

Debrecen, Kar-utca 24. szám.

Elvállal minden e szakmába vágó új munkákat, — ócska épületek átalakítását, csatornázásokat, régi épületek javítását, nedves falak szárazzá tételét stb.

Balkányi Antal

fényképész

DEBRECEN, Piac-utca 81. szám, BANKPALOTÁVAL SZEMBEN.

Specialista gyermekfelvételekben.

Platin nagyítások,

Aquarel-festmények életnagyságig.

5 KORONÁÉRT!

küldök, míg a készlet tart, 4 és fél kgr. finom, enyhe virágillatú PIPERESZAPPANT

rózsa, ibolya, tojásolaj, glicerin, speik és mosus darabokból szépen összeválogatva utánvétellel

AUFFENBERG JÓZSEF Budapest, VII. Huszár-u. 6.

Richer Károly

vonalzó-intézete és könyvkötészete

DEBRECEN,

Péterfia- és Kasza-utca sarkán.

Minden e szakmákba vágó munkák gyorsan, pontosan és a legmérsékeltebb árakon készíttetnek.

Debreczeni Vasöntőde

és Géplakatosság

Péterfia-Hadház-utcai telepén

Kerti locák és asztalok, Kutszivattyúk, vízfecskendők, Sirkeresztek és kerítések, Uthengerek, építkezési vastárgyak, Első kézből olcsó gyári árakon kaphatók!

Csokonai Lapok

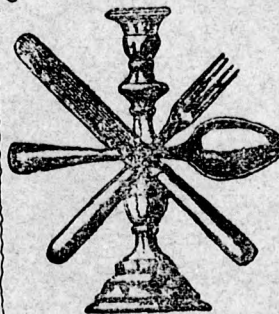
ezidőszerint Magyarország legolcsóbb és legdiszesebb irodalmi foyóirata.

Megjelen 3500 példányban.

Egy tizedrészes hirdetés egyszeri közlése	5 korona.
" " " negyedévi "	24 korona.
" " " egész évi "	80 korona.
Egy huszadrészes hirdetés egyszeri közlése	3 korona.
" " " negyedévi "	12 korona.
" " " egész évi "	40 korona.

Egy háztartási mérleg ingyen!

Mesésen olcsó árak mellett küldöm szét tulhalmozott raktáramból világhírű s kiválóságukért általánosan kedvelt

mexikói ezüst-áruimat

és pedig:

- 6 db mexikói ezüst asztalíkest,
- 6 " " " evővillát,
- 6 " " " evőkanalat,
- 12 " " " kávéskanalat
- 6 " kiváló deszertkést,
- 6 " " deszertvillát,
- 1 " mex. ez. levesmerőkanál,
- 1 " mexikói ezüst tejmerítőt,
- 2 " elegáns szalon asztali gyertyatartót.

46 dbt összesen csak 6.50 ft.

Minden megrendelő ezenkívül jutalomképpen egy szavatoság mellett pontosan működő, 12 és fél kiló hordképességű háztartási mérleget kap díjtalanul. A mexikói ezüst egy teljesen fehér fém (bélül is), melynek tartósságáért és kiváló minőségéért **fontos** vállalk. Szétküldés a pénz előzetes megküldése esetén vagy utánvétellel történik az európai raktárból.

AUFFENBERG JÓZSEF Budapest, VII., Huszár-u. 6.

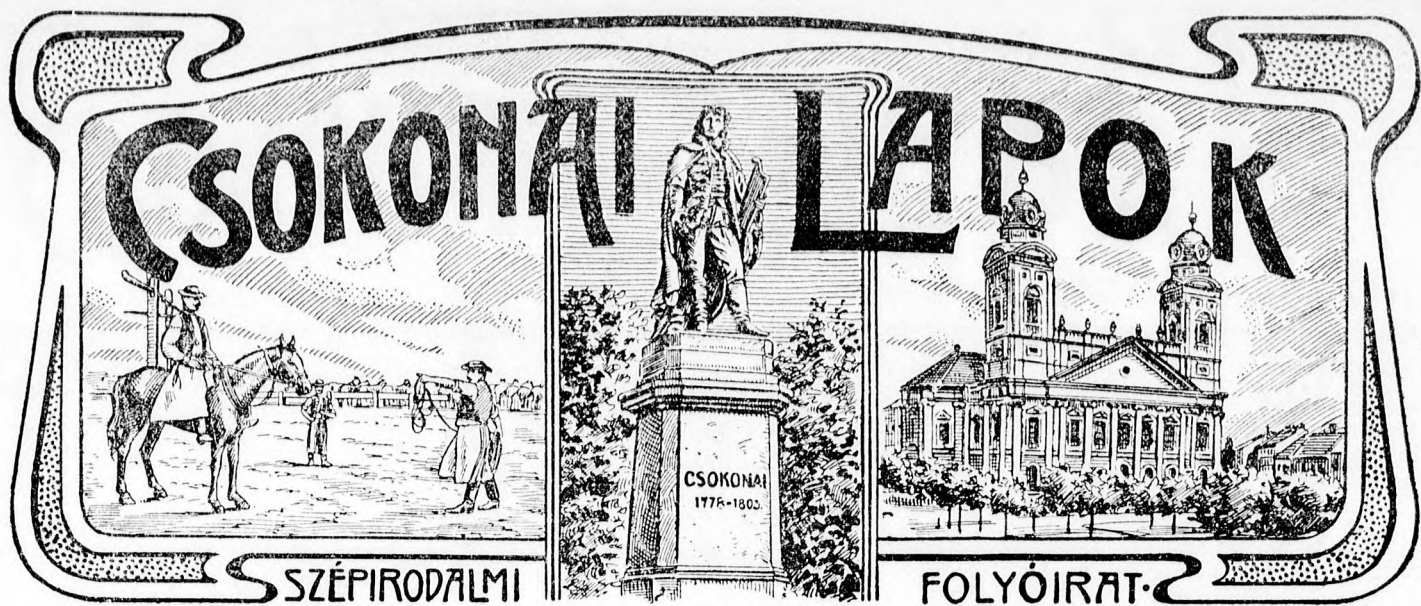
Nagy Lajos

szijgyártó-műhelyében

Hatvan- és Pásti-utca sarkán

minden e szakma körébe tartozó munkák, a legszilárdabb kivitelben és olcsón kaphatók.

Kész munkák raktáron.

Előfizetési ára :
Félévre 5 korona — fillér.
Negyedévre 2 korona 50 fillér.
Egy füzet ára 50 fillér.

Szerkeszti :
Rudnyánszky Gyula.

Szerkesztőség :
Debrecen, Csapó-utca 19. sz.
Kiadóhivatal :
Debrecen, Csokonai-nyomda.

A magyar nyelv romlása.

Különös jelenség, hogy nyelvünk épen most van teli idegenséggel, magyar-talanságokkal, a mikor az egész ország nemzeti áramlatok hullámain úszik. A politikai élet jelszavai közt ott ragyog a zászlókon az egynyelvű nemzeti állam. A társadalom minden körében divat a lelkes, tüzes, mámoros hazafiaskodás. Soha talán nem hangzott el annyiszor, mint mostanában, az a felkapott szólás-mondás, hogy nyelvében él a nemzet! Szinte azt mondhatnám, hogy a nemzet félművelt elemeinek igazi vesszőparipája a magyarosítás.

És mégis úgy áll a dolog, hogy nyelvünk eredetisége, tisztasága, ősz természet szerint való egészséges fejlődése soha nagyobb veszedelemben nem forgott, mint a mai időkben, mikor az ország ugyszólván a feje búbjától a lábujja hegyéig nemzeti színű.

Közművelődési körök, irodalmi, nemzeti s más ilyen nevű egyesületek, szövetségek sűrűn alakulnak. De a figyelmes szemlélő borzadva tapasztalhatja, hogy ezeknek hivatalos írásaiban, buzdító szózataiban, szenvedelmes toborzóiban hemzsegnek a germanizmusok, a latinizmusok, a felületességek és torz idegenségek, a mik léptenyomon sértik, arcúl verik a magyar nyelv szellemét, zamatját, tisztaságát, szórendjét, erejét és báját.

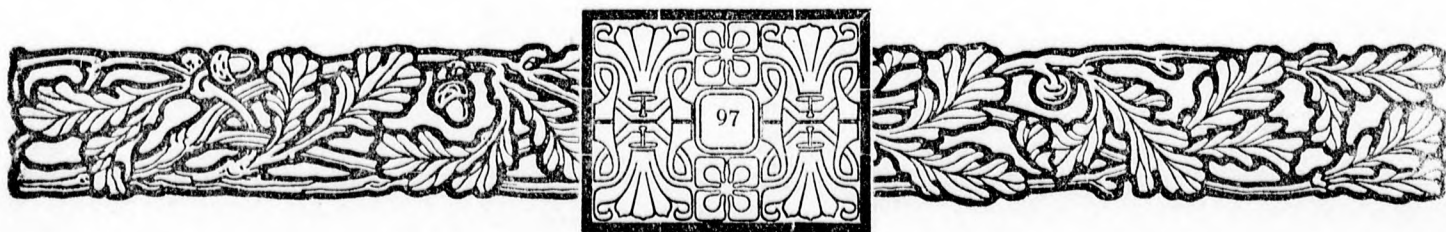
Ahhoz már hozzászoktunk, hogy tudósaink, államférfiaink, előkelő állami tisztviselőink, megyei és állami nagyságaink valóságos nyelvron-

tók, idegen szellemű barbárok, vagy legjobb esetben dadogó avatatlanok, akik a magyar nyelv kincseinek ismerete nélkül az utcai felszín porában botorkálnak, mikor írnak, fogalmaznak, beszélnek.

De ujabban ez a baj annyira elterjedt, hogy rombolását rémülve észlelhetjük szépíróink írásain is.

Nem szólok a napisajtó hűhós irkafirkáiról. A napisajtó nálunk nebánsvirág: nem tűri, vagy fölényes göggel lenézi a bírálatot. Hiú nagyképűséggel tökéletesnek képzei magát és a mikor teszem a falusi tanítókról azt írja, hogy ők az állam *mostohái* (a helyett, hogy: mostoha gyermekei!) — büszkén veri a mellét, hogy kifogástalanul ír magyarul.

Mondom, nem szólok a máról holnapra sietve, hebehurgyán dolgozó napisajtóról. Hiszen, fájdalom, a fekély már a szépirodalom testét is kikezdte. Ma már a gyökeres magyar írók is azt írják, hogy a hős *el van utasva*, ez vagy az vita tárgyát *képesi*, a kisasszony *jól néz ki*, az eset *kézen fekszik*, stb. Egy-egy divatos, felkapott író könyveiből halomszámra gyűjthetném a magyartalanságokat, melyeket aztán ezek az írók hajszolt tájszólásokkal, népieskedő ásatag szókkal iparkodnak leplezgetni. Egyik ilyen írónk munkái közt rikítóan tolakodnak előtérbe a *gyönyörvetes*, *bakafántiságos*, *szüszmegi*, *kékeséges* s más efféle szószörnyetegek. *Makai* Emil versei közt olvastam, hogy a mikor a lányhoz indul, nem azt kiáltja versében, hogy

Megyek! megyek!, — hanem azt, hogy: Várj kedvesem, *jövök! jövök!* Egy alföldi magyar verselő kötetében is leltem ilyen sort:

Eset arra *nem vagyom!*

Nincs helyett nem van: íme ennyire jutottunk!

De nem csodálkozom nyelvünk ekkora elfajulásán. Mert egyrészt legjobb íróink is, a kik *még* tudnak magyarul, pongyolán írnak. A szép hangzással, a nyelv színeivel, illatával, pompájával nem törődnek, a szók zenéjére ügyet sem vetnek, a szerkezet törvényeit keréketörnek. Megdöbbentő ez a pongyolaság! Szépiróink, költőink nyelve általában szintelen, fordulatokban képekben, az eredetiség zamatában fogyatékos, döcögős, virágtalan és rideg.

Akik pedig nyelvünk pallérozásán rendszeresen, tudományosan fáradoznak, azok beássák magukat a nyelvészkedés ősrétegeibe és az élő, alkotó irodalommal nem érintkeznek. Innen van, hogy a gyűjtések óriási kincshalmaza szinte kárba vész az eleven irodalomra nézve; mert tudós nyelvemlékeink nem járnak a szépirodalom és költészet életmesgyéihez közel, hanem poros fóliánsok bástyái mögül egymással vivnak égre puffogó szilaj szócsatáka.

Néha jajgatnak, keseregnek nyelvünk kétségbeesztő romlásán. De segíteni nem áll módjukban, mivel hogy holt világban élnek és munkájuknak az irodalomra alig van hatással.

De van még mindezeknél nagyobb baj is: íróink egészséges *nyelvérzékének* velük született hiánya és *nyelvünk kicsinylése*.

Nagyon sok olyan írónk van, aki a magyar szót nem az anyatejjel szívta magába. Még több olyan, aki csak ír magyarul, de nem tud, nem érez, nem gondolkozik magyarul. És legtöbb olyan, aki nyelvünket *kevéssre becsüli*.

Ne tessék elszörnyülködni! Nem mese ez, szomorú valóság: íróink közül manapság sokan hirdetik, hogy a magyar nyelv szegényes, szürke, nehéz, lomha. Akárhányszor hallottam, hogy ezt, vagy azt a német tréfát, francia elmésséget magyarul lehetetlen jól kifejezni. Idegen szót még a fülig magyarok is azért használnak oly sokat, mert azt állítják, hogy nincs rá egyértékű magyar szó, avagy ha van, rossz és félig sem fedi az idegen értelmét.

Mikor csupa magyar írók ülnek együtt Budapesten, gyakran hallom, hogyan becsmerlik saját mesterségük, kenyerük, hivatásuk szerzőségét, a magyar nyelvet.

— Ah, az olasz nyelv! — sóhajt az egyik. Milyen lágy, milyen édes! Hiába, dalolni csak olaszul lehet! A magyar nyelv talpig vasban döcög csupán nyomában. Mintha kakas kukorékolna, olyan rikkantós a mi nyelvünk a bűbájos olasz mellett.

— Ah, a német nyelv! — nyögi a másik. Németül verselni, rimjátékkal kápráztatni gyerekség. Oly gazdag, fordulatos, színes! Minden szava táncol, minden betűje összecseng. Csupa rím, csupa dallam a német nyelv . . . Ellenben a mi magyar nyelvünk merő bilincs, lánccsörgés, csizmaropogás!

Íme így beszélnek mostanában Budapesten magyar írók a magyar nyelvről.

És ha én azt mondom erre, hogy a világon legszebb, legdusabb, legragyogóbb, leghatalmasabb nyelv a magyar: lehurrognak. Ez nemzeti rajongás, elvakultság, a szeretet részrehajlása! . . .

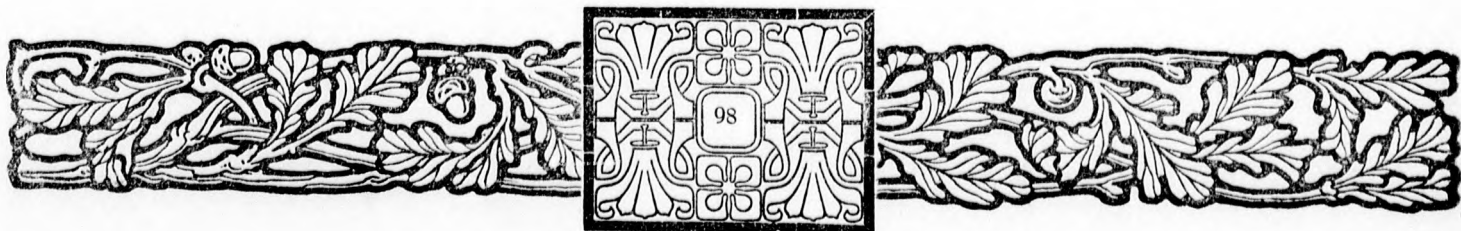
Pedig bizony mégis csak nekem van igazam. Nem elfogult nemzeti tulzás ez, hanem színvalóság: a magyar nyelv a legszebb a világon! Hiába írta Shakspere angolul örökéletű remekműveit, azért az angolnál is gazdagabb, színebb, tökéletesebb nyelv a magyar!

De amikor magyar írók mást vallanak és mást éreznek: csoda-é, hogy romlásnak indult drága magyar nyelvünk?

Mikor a magyar író, ha énekel, a lágyabb olasz nyelven dalol; ha rímet keres, német szó csilingel a fülébe: érthető a magyar nyelv romlása.

De miattam papolhat az idegenlelkű akármit: a magyar sirvavigadásnak mégis csak ez a nyelv a húrja! Ebben hallom andalgó természetünknek cimbalompengését, lassu csárdásunknak ütemes lengését. Ez a nyelv izzó haragunk szilaj harsogása; ez szerelmes álmódásunk lágy elringatója . . .

Rudnyánszky Gyula.

Okoskodók.

*Akármit beszéltek:
— Teljes életemben
A jó Isten áldott
Gondviselő keze
Nyugodott felettem!*

*Akármit beszéltek:
Én eserszer láttam
Felém hajolni Ot,
Életemnek egy-egy
Nagy pillanatában!*

*Akármit beszéltek:
Akárhogy beszéltek:
Több nekem a szívem,
Mint a ti kietlen,
Bús bölcselkedétek!*

*Ti az éssben hisztek,
Én szívemnek élék . . .
Ti okoskodjatok,
Én hiszek Istenben,
Akármit beszéltek!*

Szabolcska Mihály.

Előszó.

— Zápor című verskötetemhez. —

Óva figyelmeztetem a finnyás kisasszonyokat és szemforgató kegyes embereket, hogy ezt a könyvet ne olvassák. E könyv tartalma nagyjából satyrikus. A satyra pedig lázadás. Lázadás nem a fenálló rend, hanem annak megsértői ellen. Azok ellen, a kik szokást, hagyományokat, méltányosságot, illendőséget, igazságot, eszményeket és törvényeket fitymálnak. A satyra író tehát lázadó. A lázadó pedig nem válogathat a fegyverekben, hanem azzal üt szét, a mi éppen a keze ügyébe esik: ha kard, hát azzal, ha dorong, hát azzal. Innen a satyrának éppen nem választékos, sőt gyakran triviális nyelve: fraseológiája nem virág és napsúgár, hanem kő és vas.

Csakhogy én ezeket nem mentegetődzésül mondom, hiszen látom, hogy ez így van a nagymesterek-nél is. Catulussal tartok, a ki azt mondja: „castum esse decet pium poetam ipsum; versiculos nihil necesse est”. És Catulussal tartott még Arany János is: lefordította Aristophanest.

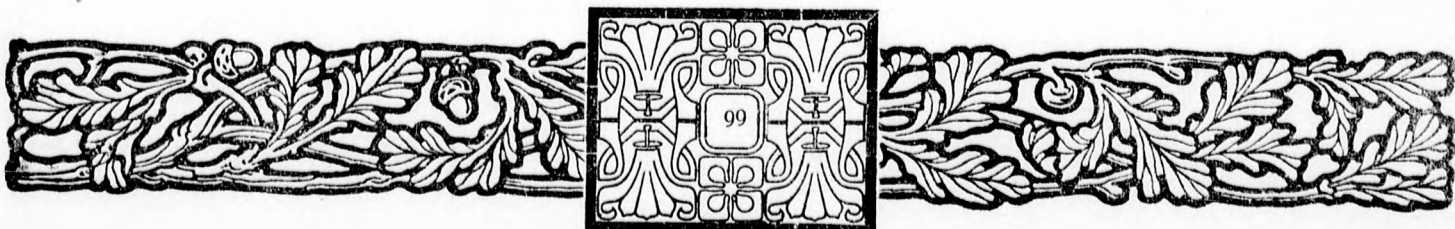

Hanem azért ma, mikor a ledérségeket szél-tiben olvassák, (még a hölgyek is!) elmondhatom, hogy az én könyvem az imádságos könyv tisztasága a dívatos irodalmi termékekhez képest, mert az én könyvemben erkölcselenséget, trágárságot senki sem fog találni.

Nem mentegetődzöm e könyv olcsó, egyszerű kiállítása miatt sem. Magam is egyszerű, szegény ember vagyok, de verseim sem azoknak valók, a kik biborban és aranyban járnak: minek volna hát ennél a könyvnél a cifraság? A többség szürke emberekből áll s én azt akarom, hogy ezek mind hozzáférhessenek az én olcsó könyvemhez. Mert én a költészetet nem mulatságra, legjobb esetben csak nótázásra való csiri-csárénak nézem, hanem az írott dolgok savának. Ugy mint Goethe, úgy mint Byron. És úgy mint ezek, és úgy mint Horatius: én sem keresem a profanum vulgus kegyét, annyival kevésbbé, mert Horatius óta oly roppant nagyot fordult a világ, hogy az a bizonyos profanum vulgus most nem azon a poluson található fel, a melyen régen, nem a mezitlábás szegény népben, hanem éppen az ellenkezőn: az irodalmat kutya sem vevő nagyurak körében. (Tisztelet a gyér kivételeknek!)

Legujabban feltűnően sokat hánytorgatják a magyarságot. De ezt úgy, hogy csak az a magyaros, ami kizárólag magyar rhythmusos versekben van írva. Így formulázva ugyan nem mondják ezt ki, de látva azt, hogy olyan verselőket magasztalnak, akiknek csak a rhythmusos formájuk ér annyit, amennyit az magában érhet: lehetetlen másképpen érteni a dolgot. Tehát formáságokban keresik a lényegét. Nem akarom ezt az irányzatot a Petőfi és Arany példával szembe állítani, kiknél a versek fele, vagy tán nagyobb hányada nem magyaros formájú, — másfelől nem szedem elő azokat sem, akik ugyancsak sallangos hejehujázást visznek véghez a nélkül, hogy csak egy körömfeketényi sajátos magyar észjárását, érzést, természetes magyar nyelvet lehetne náluk fölfedezni. akik tehát folyton danolászó bizonyítékaim nekem arra, hogy a magyaros rhythmus még nem magyarosság, hanem indulok a magam esze után és azt mondom, hogy nem csak formákban, hanem inkább tárgyban, tartalomban és felfogásban kell a magyarosságot nemzeties jelleget megőrizni. Mert a mint Goethe mondja, hogy az az egyetemes, ami különös, épúgy állítom én, hogy az a nemzeti, ami individuális. Mert az általános nemzeti sajátságok voltaképen az egyesek individuálizmusában fejeződnek ki, mégpedig mentől különösebben, annál igazabban. Hogy aztán ezeket milyen formákban szólaltathatjuk meg, az legalább is nem elsőrangú kérdés, annyival kevésbbé, mert minden magyar verselő könnyebben ír kántoros rhythmusokban, mint a világszerte használatos, de sokkal több nehézséggel járó műformákban. Ha tehát valaki el-el tér a hazai szironyos dúc-budától és európai kabátot ölt, azért még mindig magyarosabb, nemzetibb és különb legény lehet mint az, akinek az a dúc-bunda soha le nem szakad a nyakából.

A „rendszeresség“ embereit bizonyára bosszantani fogja, hogy e gyűjteményben a satyrákat minden megkülönböztetés nélkül együtt és összevisszában látják az érzelmes versekkel, holott hiszen ki nagyon mondva, hogy „a satyra pedig tanköltemény“, tehát alig-alig poézis. Minden rendszerető költő mindig kivételezi is a satyrát, még ha bele keveri is egyéb

költeményei közé, nem mulasztván el apróbb betűkkel oda nyomtatni a vers címe alá, hogy „satyra.“ Mintha csak engedelmet kérne, hogy azt is a költemények közé helyezze. — Sietek megnyugtanni a megbotránkozókat azzal, hogy a satyra pedig nem tanköltemény, hanem szakasztott olyan lyra, mint akár az elégia. Mert: a felháborodás, a harag, a gyűlölet épen olyan subjectiv érzések, mint az öröm, fájdalom, szeretet, szerelem és lelkesülés.

Szabó Endre.

Virág a hóban.

Sötét felhőnek szinte lóg a lába,
Nagy lassan száll s kebléből hull a hó;
Lent egy parasztlány lépdegél magába,
Templomba jön a szomszéd faluból.

A hópihéék lesszállnak a fejére
S ott olvadosnak arca biborán;
Igy félig pirban, félig hófehében
— Mint jégi tündér — gyönyörű a lány.

Eszembe hozza az aranyvirágot
Mely őszi dörben nyitja szirmait
S hol hervados már, pusztul a világ, ott
Tavaszt lehelve, mosolyogva nyit.

S hogy elhalad a lányka, én megállok
És visszanézek míg ő lépeget
És eltűnök és sok tarka álmat
Vet az agyamba, szó a képzelet.

Im itt az élet hű, valódi képe,
Mely bárha sokszor dermedt, szomorú,
De van virága; nézz a kehelyébe:
S mint napsugárra oszlik a ború.

Egy bájos arc — és eltűnik a felhő...
Nem látom már oly zordnak a telet
Hajnal dereng, a nap ragyogva feljő
S megcsap fuvalmas, langyos kikelet...

A lány is lopva visszanéz, nem érti
Mért tűz szemem rá szakadatlanul?
Nem sejtí báját s önmagába kérdi:
„Mit bámul rajtam annyit ez az úr?”

Dombay Hugó.

Ábrányi Emil költeményei.

Ábrányi Emil költeményei. 1877—1903. Singer és Wolfner kiadása Budapest. A költő arcképével, 317 oldal. A Budapesti Hirlap nyomása. 1904. Ára 3 korona.

VI.

Ha a bíráló szem szerető gondosságával nyesegetem hibáit, világosan látom, hogy ezek csak fattyúhajtásai a nemes törzsnek. Alapjában véve talán nem is Ábrányi egyéniségének tartozékai ezek a kinövések. Inkább a gyakori s megszokott napi munka sietsége, a művészi, gondos csiszolás mellőzése s legfőképen az irodalmunkban évtizedek óta teljesen hiányzó őszinte, igazságos bírálat elmaradása okozta, hogy ennyi a gyönyörű virágokon az útszéli por. Erős zápor, a gyöngéd, de azért bátor kertész megtisztíthatja a költészet mezejének e valóban pompás remekeit a rájuk tapadt idegen elemektől, a köznap porától, a gondatlanság elsárgult leveleitől és akkor színeik teljességében ragyoghatnak Ábrányi Emil költeményei.

Hiszen szinte érthetetlen, hogy éppen ő, a ki egész pályáján a magasztosért lángolt, a ki egy hosszú életen át égette a tiszta eszmények oltárán az áldozatot, éppen Ábrányi Emil tűrt meg, nem vett észre vagy sajnált levágni értékes alkotásairól olyan szemölcsöket, minők a kisebb rendű mesteremberek simán perdülő versein alig találhatók.

Ismétlem ennek oka első sorban irodalmi életünk sivársága, továbbá a bírálat hiányával együtt burjánzó kényelemszeretet és felületesség lehet.

Mert ne feledjük, hogy Ábrányi nem csak költő, hanem maga is széptudományi író. Mivel azonban pályáján üres hízelgésnél, értelmetlen magasztalásnál vagy bárgyu agyonhallgatásnál egyébbel nem találkozott, soha eszébe sem jutott verseit csiszolni, javítani.

Csak így magyarázhatom meg, hogy még olyan elemi nyelvtani hibák is bent maradtak ebben a kötetben, mint például:

És dúlt palástján száradt könny remeg föl,
Kicsorranók a haldokló szemekből.

(A zászló. 205.)

Vagy:

S egy könnyet, amit örömdobban elsírsz,
Kelet minden gyöngyéért nem adom.

(Nyujtod karodat. 90.)

Csak ezzel menthető, hogy a legkomolyabb költemény záró soraiba léha szójáték vegyül:

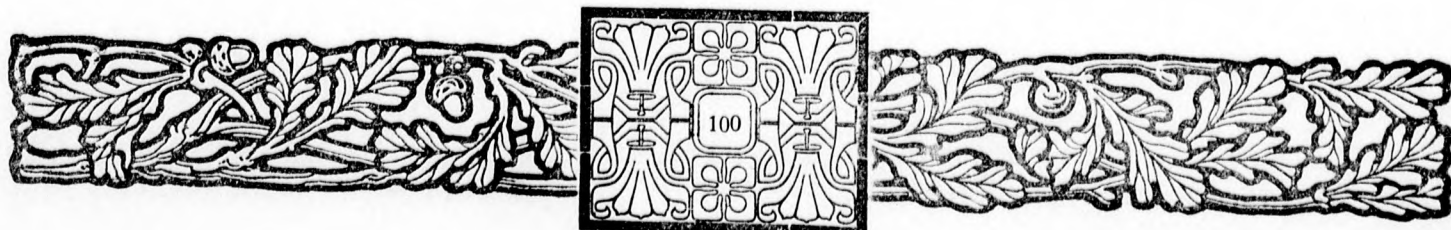
De addig kettős temetés legyen!
Temessék Zólat ott fönn a hegyen,
Mi meg temessük a kezünkbe itt
Égő arcunkat... szégyen-könnyeit!

(Zola Emil 276.)

Igy eshetik meg, hogy a zászló nyele száz sebtől tátong.

Igy maradhat a legszebb versek egyikén is rikító foltnak egy oda nem való jelző:

Mindent, mindent, mindent
Eltemet az idő!
A te bánatodat
— Bizzál benne szépen! —
Azt is eltemeti.

Igy írhat le a finom ízlésű, a verselés pazar készségével megáldott Ábrányi ily torz képzetet:

Dús hajadnak egy kis pelyhe,
Mely a szélben száll remeg:
Egy világ bókjánál jobban
Elbájolja telkemet!

(Óh ne hidd. 102.)

Igy csúszhat be tüzes szerelmi versbe, melyben a tengerről szól, efféle ízzelenség.

Higyjétek el — szerelmem
Van oly határtalan,
De sokkal tisztább, mélyebb
S több — édessége van!

(Az Ádrián. 97.)

Szerelmem, amelynek a tenger sós vizénél több édessége van: ez csak nem költői kép!

VII.

Azonban elég. Szokatlan minálunk az ily elevenbe vágó, részletes bíráltság. A mi könyvbírátaink rendszeren úgy készülnek, hogy a vaskos kötet megjelenése után másnap, aszerint, hogy az író jó pajtás-e vagy ellenfél, megjelenik az öt soros kigyósziszegés vagy a húsz soros émelyítő magasztalás és ezzel vége. Legjobb esetben egy-egy hebehurgya tárcát kap a szerencsés költő. De nincs köszönet benne. Ismertető közös vonásuk az ilyen tárcáknak az, hogy minden más verselőt (nevek említése nélkül) leszamaraznak, költészetünket évek óta dudvával telenőtt parlagnak nevezik és a szóban forgó halhatatlant értéktelen, hazug zagyva szóvirágokkal aggatják tele.

Kimutattam és bizonyára minden világos elméjű író érzi, hogy ez mily káros, rontó hatással van költészetünkre s még a legerősebb tehetségre is. Ezért akarok bírálni kiméltlenül. Ezért soroltam elő Ábrányi Emil összes hibáit. Most aztán, mikor az utat megtisztítottam, nyugodtan beléphetek a virágos kertbe. Most már nem kell törődnöm a tüskékkel, — csak az illatot érzem és zavartalan gyönyörűség hullámmain ringatózom.

Ábrányi Emil van olyan legény, hogy kiállja az élesebb megvilágítást is. De viszont költői egyénisége s alkotásainak értéke megérdemli, hogy szépségeit hasonló részletességgel méltassam.

Ezen az úton talán elérhetem, hogy Ábrányi Emil helyét jeles költőink sorában igazságosan kijelölhetem.

Ismertetni fogom győzelmes fegyverét, a nyelvet, feltárom e szindús, zamatos, fordulatokban bővelkedő, szókincsében pazar költői nyelvet. Azután egyenként becsesebb költeményeit. És végül teljes, kialakult költői egyéniségét.

Petúr.

Csokonai búcsuja.

Prológ.*

Irta: Szendrey Imre.

(A szin a Csokonai udvart ábrázolja s a háttérben a régi kollégium egyik sarka látható.)

Csokonainé egyszerű gyászban. Mihály fia, útrakészen. József fia, gazdászosan.

Mihály.

(Középen áll s indúlatoosan tekintget a kollégium felé, ahonnan a „Ne szálj perbe én velem“ kezdetű zsoltár halk akkordjai hangzanak át.)

Ugy, úgy!

Csak gúnyolódjatok!

Csokonainé.

Fiam, fiam!

Ne káromold a szent zsoltárokat . . .

József.

Ki magad is fölkent szolgája vagy.

Mihály.

Csordúltig van a keserű pohár . . .
Mihaszna ittam annyiszor fenékig;
Gondoskodának oda át felőle,
Hogy újra telt legyen.

Csokonainé.

Felejtsd el azt.

Te is hibás vagy édes gyermekem:
Előjáródat nem tiszteléd,
Pedig naponta hallám ajkaikról
Méltó dicséreted.

József.

Való igaz!

Hidd el bátyám, hogy Buday uram
Kováccsal együtt egyre emleget
S mint jó atyák csüggnék sorsodon.

Mihály.

Szilágyi is? — az a vén Mén-Maróth!

Csokonainé.

Sok borsot törtél az orra alá,
Pedig mondják, nem érdemelte meg.

József.

Megboldogult atyánk barátja volt,
Akkor pedig rossz szive nem lehet.

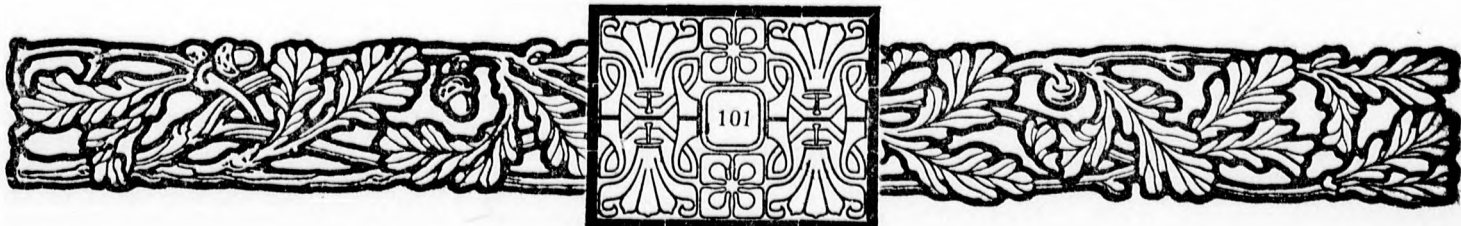
Mihály (megadással.)

„Megvallom, néha magam is hibáztam,
De aki nem hibázik, angyal az!
S ki önhibáját meg nem ismeri . . .
Gazember az!“ — s én ilyen nem vagyok,
Nem is leszek soha!

Csokonainé.

Öltsd fel tógádat újra s légy a régi.
Menj át, kövesd meg őket és maradj.

* A Csokonai Kör drámai pályázatán első helyen megdicsért „Lilla“ c. dráma előjátéka

József.

Gondolj atyánkra és gondolj mi ránk,
De legkivált magadra bátya, menj.

Mihály (ujra kitörve.)

Kegyed koldulni nem tudok soha!
S ez az, mi éppen arra üsztökél,
Hogy futva-fussak innen bárhová,
Hol e kollégium lidércnyomása
Nem mételezheti meg álmaim;
Hol elfelejthetetlen jó atyánk
Emlékinek oltárt emelhetek,
Amelyen a gyermeki szeretet
Legtisztább lángja tör az ég felé;
Hol nevetek is hú szerettem
Mindennapi imámba foglalom!
S hol feltalálom önnugalmam' is,
Amelyen itt kígyók melengenek.
Engedjete, hadd menjek útamon...

Csokonainé.

Megállj, ne még, hallgass meg engem is.
Zokogva kérek im... szülőanyád!
Ki, mint elsőszülöttjít, boldogan
Hordoza egykoron szive alatt;
Ki midőn atyádat elveszíté,
Te benned lelte legfőbb vigaszát;
Ki éjt virrasztva, nappalt éjre váltva
Őrizte gyermekálmaid nyugalmát...
És úgy nevelt, hogy árva voltodat,
Csak ő tudá, csak ő érezte meg.
S ki mindezért csak azt kívánja tőled,
Hogy alkonyán ne hagyj magányosan:
Hiszen ti vagytok nekem mindenem...
Ne vágd tehát ketté anyád szívét,
Maradj öcséddel együtt keblemen!

Mihály (ellágyulva).

Örökszeretet... anya a neved!
Egy szóban véghetetlen költemény,
Mit Isten írt a teremtés művének
Felavatásán dicshymnus gyanánt.
Légy áldva énekeknek éneke,
Légy áldva: anyaszó, szent fogalom!
S ezerszer áldott légyen a neved...
Anyáknak anyja, édes jó anyám!

Csokonainé.

Igy, így fiam...

József.

Nagy szívű bátya, te!

Mihály (kibontakozva).

Bocsássatok!

Valami azt sugja: el innen, el!
Ha van önérzeted, ha önbecsed
Nem akarod a sárba rántani.
Ha tiszteled múzsádat, glóriádat,
Lépj a világ nagy szinpadára ki;
Vagy igazi költő vagy s ünnepelnek,
Vagy a hagymáz sugallja dallalid'
Amelyek akkor buborék gyanánt
Elmulnak nyomban és bukásodon
Nem lesz miért zokogni senkinek.
Igen, igen, ezt sugja csillagom:
Menj ifju rab, börtön neked e hely, hol

Lélegzeni is visszafolytva mersz.
Igen, igen, ki a szabadba vágyom,
Mint rabmadár, kinek minden dalát
Kalitka fogja fel s nem hallja más,
Csak szűk körének gondos őrei.

Csokonainé.

Egy gondos őr szívével fogja fel
Költő fiának mindegyik dalát.

József.

Amíg a másik őr e hú szívet
Dalával együtt őrzi gondosan.
Rab hát az ily madár?

Mihály (tétovázva).

Anyám, öcsém!

Az élet oly rövid, kivált nekem,
Ki a halált magammal hordozom,
Hogy, mint az árny, ha naplement közelg...
Előre nyuljon messze útamon;
De, mert ez árny ösvényemet mutatja,
Azért futom meg azt minél előbb;
Nem pusztá képzelet, a jóslat ez...
Azért követem csillagom sugalmát,
Kísérve öntudatlan is nyomom.
Óh, mert szerettem, higgyétek el:
Boldog az aki meg nem ízleli
A tudomány attikai savát;
Ugy együgyü, kicsiny körét, a vágynak
Csekély tudása gazdagon betölti;
És míg az olyan boldogan pihen,
A bölcs, a költő lázasan viraszt,
Malandó sátorát tűzelve fel,
Hogy a hideg világnak pillanatra
Melegítő szövétneke legyen.
S ha a melegnek fénye is marad,
Az az egyetlen, mi túléli őt:
Hírnév, babér, vagy glória gyanánt.
Csalóka láng, hány lepke pusztul el...
Körülte, véled, benned, általad!

Csokonainé.

Nem értelek, de sejtem szándékod,
Hisz az anyák szívének hurjain...
Mindenre van hang ezen a világon.

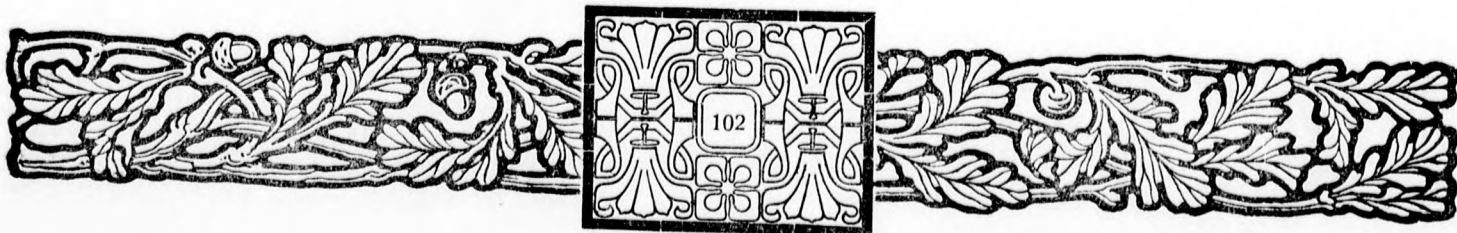
Mihály.

Tudom anyám, nem is kell mondanod,
Visszhangja végzetem.

Csokonainé.

De lásd fiam!

Mikor mindhárman árvaságba estünk,
(Te tizenhárom, — Józsi még kilenc volt.)
Nem estem kétségbe jövőtökön,
Mert hála égnek! — boldogult atyátok
Gondoskodott arról idő előtt,
Hahogy — amint megérezé szegény —
Hamar magához intené az ég,
Övéi a nyomortól, gond alul
Ameddig addig mentve legyenek.
S ha mégis érzem özvegyi voltom,
Sulyos keresztjét gyenge vállamon,
Erőt adott mindig az a tudat,
Hogy értetek teszem s megújhódek!
Igy róttam évet évre boldogan,

Epedve várva azt a szép napot,
Mikor e csendes ősi fészket újra
Benépesíti majd családodok —
Amíg én megvonulva egy sarokban,
Az unokáknak elmesélgetek...
Ezer meg egy bohó történetet — — (sír.)

József.

Ne sírj anyám, rajtam nem múlik el.

Mihály (magában.)

Minden szava borotva szívemen,
Mit becsülettel hagyott rám atyám.

Csokonainé.

Csak hallgatás a válaszdod fiam,
Ugy hát eredj, kemény vagy, mint apád.

Mihály (elhatározással.)

Ha már kimondatott száműzetésem,
Ha már kizárt e múzsza temploma,
Hadd vánszorogjak útamon tovább,
Amely inkább a Golgotára visz,
Sem hogy Kanossza legyen végzetem!
Ugy állok itten, mint Koriolánus:
Átokra nyílt ajakkal, ámde egykor,
Mint Miltiadesz térek újra meg.
Ne légy tehát anyám: Volumnia,
Ne állj eléem anyáknak anyja te!
S te jó öcsém, mint hajdan Máriusz...
Sirasd inkább Karthágó romjait!

(A kollégiumban a „Perelj uram perlőimmel“ kezdetű zsoltár zendül halkán.)

Megint e hang, mely untalan kísér,
Mint Hamlet árnya üldözé fiát.
Hagyjátok abba már, hiszen megyek, —
Viszhangom légyen átok...

Csokonainé.

Ejh, fiam!

Mihály (anyja elé térdel.)

Bocsáss meg, áldj meg, élő irgalom!
És könnyeid izzópja mossa le
Fiadnak bűneit, óh jó anyám!

Csokonainé (áldólag.)

Isten . .

Veled!

(Függöny.)

A Népszónok.

(Kép az 1848-iki magyar szabadságharc idejéből.)

Hat domború oszlop, kővirágos orma,
Rajtok a homlokzat háromszöge nyugszik,
Fölöttük áll égnek a templom két tornya,
Vörös fedelével messzire haragszik.
Térség, ezer ölnyi — terül ki előtte,
Zúgó civisnéppel zsufolásig tömve.
Kis kendő, nagy kendő, csákó, tollas kalap, —
Színes hullá nverés nyaldossa a falat.

Két toronyablakból két nemzeti zászló
Majd a földig ér le, vonaglik a szélbe.
Kis deszkaszószékről, a széles terrászról,
Egy bozontos nagy fej mintha épp beszélne.

— „Lesz-e hát csend!“ — ordít a dühös kis szónok,
Szárnyát szegi ám a sok „halljuk“ a szónok.
— „Halljuk, halljuk, halljuk!“ — harsogják, süvöltik.
Zavaros lármával a nagy tért betöltik.

Leszűrődik végre, halk, lágy zümmögés lesz,
Köhécsel a szónok, úgy fog a beszédhez.
— „Volt egyszer egy király, hetedhét országon,
Lajtán túl, innen az óperenciákon.
Megunta szegényke a nagy békességet,
Változásra vágyott, vérre, zivatarra,
Felbujtotta a sok alvó irigységet
S e megdühödt csordát küldte a magyarra.

— „Mikor oldalának állt a kés már Bécsben,
Idáda, mit három százada kívánunk:
Minisztériumot első ijedtségben,
Megszentesítette ősi alkotmányunk.
Kutya tesz fogadást, eb aki megállja,
Meggáta amit tett, magyarok királya,
S látva, hogy belőlünk nem űzhet bolondot,
Egy fiatal herceg javára lemondott.

— „Ez a fiatal ur kiadta parancsba:
Senki most már magát magyarnak ne tartsa!
Az alkotmány oda, ő lesz az alkotmány,
Küld új sereget ránk, ha kevés az okmány,
Verjen meg az Isten mindünket e helybe,
Ha mi ezt eltűrjük, igazunkat hagyjuk“...

Esküre a tömeg kezét fölemelte:
— „Ne legyen az Isten istenünk, ha adjuk!“

— „Szép Magyarországot fűrésztötte vérbe,
A szent igazságot megtaposta lábbal.
Annyi a vértanunk, a mennybe se fér be!
Mint gyermek a tűzzel, játszott a halállal.
S hogy még szaporítsa ezt a véres munkát,
Behívna, ha jönne, nyakunkra a muszkát!“...

Mintha egy ember vón, az egész nép rá zúg:
— „Verjen meg az Isten, ha bosszút nem állunk!“ —

— „Akkor hát előre, véres diadalra,
Ásóra, kapára, ki botra, ki kardra!
Vészben van az ország, bajban a szabadság,
Meggvette a német, az urak eladták.
Ha nincs ember, aki csatákba vezessen,
Leszek én a vezér! válasszatok engem!“...

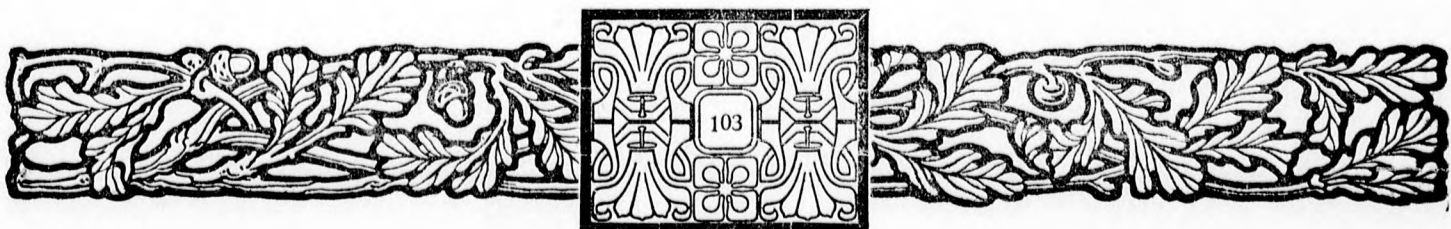
— „Akad arra más is!“ — szól valaki lanyhán,
Gúnyos mosolygással vastag, zsiros ajkán.

— „Hát azt hiszitek, hogy van Isten az égben,
Hát azt hiszitek, hogy van ember a földön:
Aki bosszúlatlan megbánthasson engem,
Életét e karddal a homokba öntöm!“...
Kirántotta kardját s mint a botot rázta,
Vérben forgó szemmel, örületes lázba.
E perczen egy legény, közel a tömegbe,
Véznaságát látva, magát elnevette.

Kit a kígyó csíp meg, nem döbben az így meg,
Oly megriadása nincs akkor a szívnek.
Elsápadt, elkékült, elzöldült egyszerre,
Szúrós tekintettel nézett ez emberre.
Jobbjában míg a kard egyenest megállott,
Baljával egy pisztolyt övéből kirántott,
És a nevetőre hirtelen kilötte.
Melléhez kapott az s lerogyott a földre.

Mintha villámütés érte vón a népet,
Kábító ámulat fogta meg, elképedt.
Rettentő hallgatás, mély csend következett,
Míg százezer tüdő nem vett lélegzetet.
— „Gyilkos, gyilkos! fogd meg! élébe! élébe!“ —
A templom ajtaját épp akkor tevő be.
A hátulso ajtón a kertbe kiszökött...
Ott verték agyon a templom háta mögött.

Zempléni Árpád

Fehérlovon az éjszakába . . .

Irtta: ifj. Móricz Pál.

Nagyatyus már betöltötte életének nyolcvanhatodik esztendejét. A sárga, felkerekített homlokú öregházból nem távozik meszsire. Olykor szomorú gondolatjai támadnak. Számos testvérei között ő volt a legidősebb, azok mindnyájan meghaltak. Vasfajták voltak pedig. Mégis túlélte őket. Kedves gyermekei is voltak. Eltemette azokat is. Az én kedves anyám volt a legkedvesebbje. Micsoda sűgár fa nőtt az egyetlen édesnek sírja fölött is...

Barátok, kortársak egész vándorserege tűnt le a fehérre meszelt házas hajdúközség girbe-gurba, ákác-falombos utcáiról is... És nagyatyus, a roskatag óriás a zsoldáros könyvből estve-reggel reszketős hangon énekelgeti a régi kálvinista zsoldárokat, melyekbe nagy hívő lelkek vigasztalást, enyhítő kedvet írtak bele... És légy bár pogány, mint néhanap magam is vagyok, lágy érzelemre andalítaná lelkedet a nyolcvanhat éves aggastyán éneke...

Pedig a világ embere volt nagyatyus. Termetében óriás. Izmaiban acélkemény. Természetét illetve rettenthetlen. Barátság iránt fogékony. Áldozatkész. Csúszást-mászást megvető, emeltfejű szabadhajdú. Szép asszonynak, szép lónak, szép nótának, tüzes bornak barátja... Némelynap, midőn a hűvös fehér szobában egymás mellett üldögélünk, ő kegyelme oly különös, kedves történeteket beszél nekem életéből, mely életvidor, de becsületes magyar embernek változatos, hosszú életpályája; a ki most midőn az emberi élet egyik kiváltságosan nagy kort jelző határdombjáról a multba tekinteteket vet: kedves öreg orcája némelykor földerül, máskor könnyek tolnak szemébe...

Midőn az egyik téli este a boglya-kemence enyhe szomszédságában melegedtünk, az édesanyjáról, szép-nyámról beszélt nagyatyus.

Egész az 1830-as esztendőig merengett vissza nagyatyus. Azon évtizednek az elején halt meg szép anyám, kit nagyatyus jobban szeretett, mint még ahogy a galamb szereti a búzát.

Késő őszi komor alkonyatkor a bánatos szép szál fiúk, a család tagjai, állották körül a fehérhajú nagyasszony ágyát... A nagyasszony sápadt arcát már ekkoron a halál angyalának szárnya árnyékozta. A széles hátú öreg diófaasztalon, melyen már nem egy Darócinak koporsója volt felravatalozva, gyertya lobogott. Ennél a gyöngéd fényű világításnál a különös árnyékok zavartalanul libeghettek, kóvályoghattak a térs fehérszoba távoli sarkaiban. A muzsikálós vén órát is megállította a gondos kéz, nehogy pajzán minéte táncmelódiájával kísérje a haldokló utolsó sóhajását...

A nagyasszony, midőn egyszer enyhült, szólította fiait:

— Kedveseim, úgy érzem, nekem különös jót tenne mos egy-két falat görögdinnye.

Majd másról beszéltek. Mert már kései őszi volt és már ekkor nem lehetett kapni dinnyét a nánási határban, még ha ily kései őszi nem lett volna is; hisz a dinnyetermesztés nem volt általános. A bö-

szörményi hajdúk valamennyire ugyan értettek hozzá; de még ők sem becsülték annyira, mint későbbed a tiszamenti birtokos, Ónodi Berci, ki Ázsiába fáradott igazi faj dinnyemagokért... Hát annyiban is maradt a haldokló nagyasszony kívánsága. Még nagyatyus sem válaszolt rá semmit. Csak midőn a szobából kilépett, nyergeltette a fehérről hátilovát. Akkor még olyan legény volt ő, hogy elsőbb lovas nem került nála a sík hajdúföldön; mert karikással lóhátról verte agyon — agarászás közben — a vad réti farkast és fehér hátilovánál még szívósabb, futósabb, délcegebb nyereg alatt járó ló nem rugta azontájt a hajdúsági gypet... Mostan is hát nagyatyus nem szólott még a testvéreknek sem. A „kisajtón“ kívülre óvatosan, távolabbra vezette a nyergelt paripát, hogy dobogásával ne zavarja meg a csöndes udvart... De azután nyeregbe pattant és a fehérlovon úgy vágatott a sötét, késő őszi éjszakába, midőn felülről csillag sem igen ragyogott, csak a költöző vándormadár rikoltozása adott egy-egy jelt, hogy van meg élet az őszi sötétségbe merült földön.

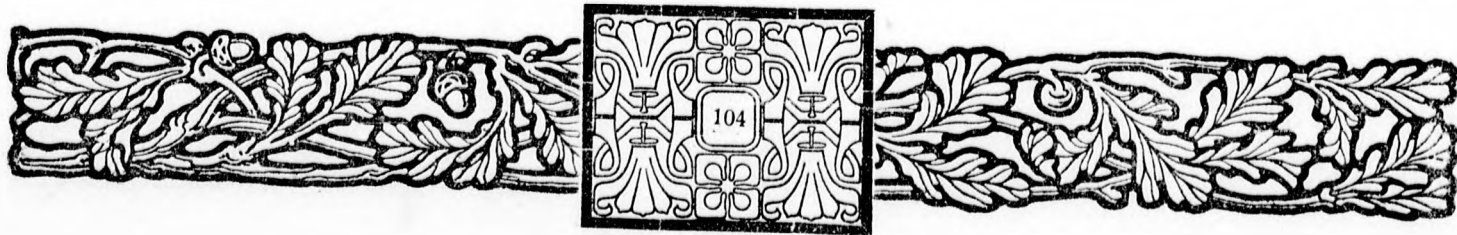
A fehérlovo pihenés nélkül iramodott az éjszakában. Maradoztak a mértföldek; mert a böszörményi piacon, a kofáknál, még tallérért sem kapta meg nagyatyus a keresett dinnyét, a hepehupás országúton a titokzatos betyársárdák mellett, Debrecen felé vágatott nagyatyus. Ugy repült a fehér lova, hogy az ijedős ember kísértet helyett nézhetne volna el... Mégis nem fáradt hiába. A debreceni piacon még nagy éjszaka is talált olyan kofát, kitől, illő árért, ritkaságként őrizett két dinnyét vásárolhatott be a kápára kötött miskolci szeredásba... És azután ismét pihenés nélkül vágott neki az éjszakának, mely sötét felhőt borogatott a halott néma tájra...

Nánástól Debrecen és vissza körülbelől megvagygon tizenkét Istenmérte magyar mértföld; de még nem virradt fel és az öreg hajdú kocsis már otthon, az udvarban, csutakolta a tajtékos gyönyörű fehér paripát.

A nagyasszony nyugtalankodott is Pista fia miatt. Nem tudták neki megmondani, hoya tűnt el. De villant a szeme, midőn ismét látta fiát. És a haldokló asszony, a szívből fakadt nagy szeretetnek gyönyörűségét élvezvén, még mosolygott is fiára, midőn íme az őt a kívánva-kívánt dinnyével kínálta meg... És a dinnyéből harapott egy-két falatot; de ezután nemsokára meg is halt a nagyasszony... Boldogan halt meg, mert a szeretet fehérgalambja turbékolt távozó lelkének... A nyolcvanhat éves nagyatyus pedig ma is lelkiörömmel és elégedettséggel beszélget erről.

— Pali fiam, ládd, én úgy érzem, jó dolgot eslekedtem akkor, midőn fehér lovon vágattam az éjszakába és nagy messziről hoztam dinnyét haldokló édesanyámnak.

Én pedig a boglya-kemence mellett mélázva, gondolkozom, micsoda erőtlén, sivár, szeretetnélküli koresok vagyunk mi nyalka, cifra-bifra ifjú magyarok a zsoldárokat énekelgető öregeinkhez képest...

Elátkozott hon.

Isméred, népem, az elátkozott hont?
A balsors-verte gyász-nemzet honát?
Min titkos bűnök annyi ezre ront-bont
S hol mindhiába sír a jaj s a vád . . .

Hol az orcák oly jóságos-vidámak
És oly mogorván sandák a szivek,
Hol kiki tudja, mi a bűne — másnak
S legjobb frigy: egymást félve túrni meg.

Hol Jézust játszva, hódít az önérdék
S orv önkény szabja meg: mi jó, mi szép!
S otthont s hatalmat nyernek jövevények
S hazátlanná fut, vész az ősi nép.

Hol a rabláncot is ujjongva hordják,
Burkolja csak be holmi cifraság;
A cím: független, szabad, boldog ország
S az címzi úgy, a ki nyakára hág.

Hol a szédelgés büszke paripán jár
És koldusként a becsület gyalog.
Hol csak éhezni drága . . . S áll a vásár,
Min test és lélek oly olcsón forog.

Hol pénzszerzésnél nincs ma nemesebb cél
S a pénz minden: hír, erény, hatalom . . .
És kapzsiabb a dús az éheseknél
És könny és vér ég annyi aranyon.

Hol kárba váltig csak egy fajta kincs vész:
Mi az emberben fenkölt, isteni,
Mit ihletében vont e földre szív s ész —
Nagy lelkek szellem-kincsét por lepi!

Isméred-e hont? . . . Ily piac ma tája
S gyűl a szemét, gyűl rajta szaporán.
Verébhád vígan csiripelve áldja
S elnémul, kihál mind a csalogány.

Fojtó párázat gőzöl fel az égre . . .
Oh, lesz-e abból felleg, — viharos?
Megéred-é, óh bűnök nemzedéke,
A záport, mely egy hont tisztára mos?

Jer, zivatar! Te föld s lég tisztítója!
Uj élet sarjad majd a vész után!
S hol majd virúl a lilium s a rózsza
Megint édes dalt zeng a csalogány.

Telekes Béla.

A császár keresztfia.

Irta: Malonyay Dezső.

II.

A szerelmes főhadnagy.

(Folytatás.)

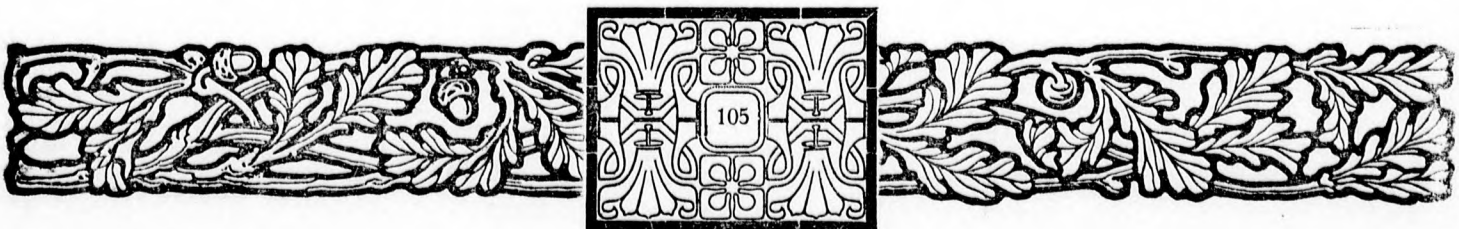
GY ilyen délután, — nem gyujtot-
tak lámpát, Betti kisasszony di-
ványtakarót horgolt, az özvegy
beszél csak, lassan, egyformán,
mint ahogy a rokka perog, — a katona meg-
csókolta a leány halántékát.

A leány halkán sikoltott és kifutott a bolt-
ból. Az özvegy nem kérdezte tőle, hogy miért
és hova megy? Csak egyet sóhajtott: — én
Istenem! . . . És csöndesen, mint ahogy az
öreg asszonyok szokták siratni a szép halottat,
aprókat szipogva, sírni kezdett. Közben sóhaj-
tozott: — szegény Betti, oh te szegény Betti . . .
egyetlen édes leányom te . . . ezt kellett meg-
érni, én Istenem!

A katona nem tudta hirtelenében, hogy mit
szóljon. Markolásza a kardját, beléfesztette sar-
kantyuját a padlóba s úgy rántotta végig, hogy
ott törött a taraja. Aztán, mintha egész üteget
kergetne rapportra, dühösen támadt az özvegyre:
— Nem kell pityeregni! . . . Majd feleség-
gül veszem!

— Betti! Betti! — kiáltott lelkendezve az
özvegy, — hallottad, hallottad, édes leányom,
hallottad te ezt? . . . Gyere be egyetlen mag-
zatom! . . . Hallod, mit mond a főhadnagy úr
Propper?! . . .

Még csak most kezdődött istenigazában a
sírás. A leány bejött s ő is sírt az anyjával
együtt, a katona meg mondogatta nekik, egyre
meghatottabban, nem kell annyit pityeregni! . . .
Ekkor este történt először, hogy magukra hagyta
őket az özvegy a boltban; kiment egy-két percre
de az alatt az egy két perc alatt elmondta a
másik két özvegynek, akik szintén abban a
házban laktak, hogy a Bettit feleségül kérte az
imént a főhadnagy úr Propper. Elmondta nekik,
hogy is állta volna meg, hogy el ne mondja nekik.

Most hát már olyanforma lett a dolog, mintha a katona menyasszonya lett volna a leány, bár soha egyikük se, az özvegy se emlegette nagyon. Már ezután Betti kisasszony készítette a főhadnagy cigarettáit (dohányt és papírost a főhadnagy hozott hozzá), a keztyűtakarításért nem volt szabad többé fizetnie, sőt meg is stopolták a keztyűit. Egyszer-egyszer a színházba is elküldte őket, két földszinti zártszéket váltott nekik, de ő nem ment velük; másnap ugyanis elmesélte az özvegy, hogy mit játszottak a színészek s hogy mennyire félt, amikor úgy volt, hogy lőnek . . .

A leány nem tudott betelni az ő boldogságával, napközben is, mikor nem volt ott a katona, el-el pirult és úgy reszketett, mintha megijesztették volna. Hasztalan vallatták őt a többi özvegyek, akik a házban laktak, hogy mint lesz, hogy lesz, ő nem szólt, sohasem beszélt a boldogságáról, mintha attól félt volna, hogy nem is lesz igaz, ha hangosan mondja. Egyetlen vágya egy jeggyűrű volt. Óh, ha egyszer majd elhozza az aranykarikát a vőlegénye . . . De kérni, a világért sem kérte volna. Soha sem kért semmit, de amikor szerét tehette, hálásan csókolta meg a jó katona kezét, aki nagyon haragudott ezért és mondta, hogy ezt nem szabad tenni.

— Te olyan jó vagy, — susogta a leány és tulajdonképpen nem is igen mondott semmi egyebet. Az özvegy is kevesebbet beszélt, néha pedig, mikor kiment s magukra hagyta őket, szinte marasztani szeretete volna őt a főhadnagy, hogy ne menjen ki.

Késő este, — mikor elvált a leánytól, akit megígérte, hogy feleségül veszi, tehát akit feleségül is fog venni, — ahelyett, hogy haza ment volna, elkódorgott hosszasan ott, azokban a külvárosi szegény utcákban a bolt környékén, ahol soha talán az udvari fogat meg nem fordul és eltöprengett, hogy mi lesz már most ebből? . . . Inspekciós éjszakáin is tanakodott, egyébire gondolni sem tudott, csak arra, hogy mi lesz ennek a vége? . . . Gyermekkorának fenyegető alakja, a katonaviselt kovács ismét gyakran eléje állt, csóválta a fejét s mintha mondta volna: no te ugyan megadtad neki . . . ezt tudja meg a császár! . . . Egyszer, a Rin-

gen, amint megpillantotta az udvari fogatot, úgy sompolygott be a kapu alá, mint aki hitelezője elől bújik és ott a kapu mögött, ahonnan nem is látta az udvari fogatot és ahol nem is láthatta őt a császár, ott állt kemény haptákban, mindaddig, míg száznyolcvanig olvasva biztosra vehette, hogy no most már elhaladt a ház előtt a kocsis.

(Folytatjuk.)

A színek világa.

(Vége.)

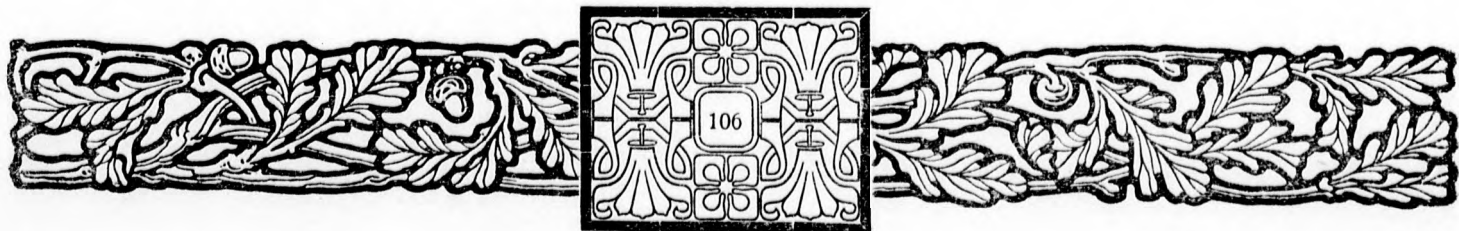
Irta: Husz Lajos.

Békésen, szép harmoniában él együtt a piros és a sárga a narancsban; annál kevésbé fér össze a piros és kék, melyek az *ibolya* színében harcolnak örökké. Szinte látjuk ebben a két szín küzdelmét, mintha hol a piros, hol a kék kerülne felül; aszerény meghúzódás s az előre törő életkedv, a fény s a fénytelenesség szinte űzik egymást rajta. Ez a küzdelem az erélyesség bélyegét nyomja az ibolyaszínre, de egyúttal a zavarét is. A harmonia megtörtsége a lélek törtségére utal: azért színe a viola a töredelemnek, a bűnbánatnak. Magán a kedves virágon, melyről e szín nevét vette, csak kevésbé találjuk e zavart, — de feledjük, hogy e gyöngéd teremtéshez nem is a színe vonz leginkább bennünket!

Forduljunk el most a tarka színektől s nézzük a *feketét*. Ez maga a komoly, szinte komor sötétség, a fénynek teljes kialvása, halála. Rettenetes volna, ha egymaga uralkodnék a világon; de így, hogy csak ő is van, nem oly bántó. Sőt jól esik szemlélnünk komolyságát, amelylyel oly öntudatosan válik külön a tarka sokadalomból. Innen van, hogy a fekete, — színe az öntudatos erőnek, komolyságnak és a komoly ünnepiességnek. Ha fény ömlik el rajta, még ragyog is, és ez a ragyogás oly határozott, oly mély, olyan imponáló! Egészen azonban mégis csak kialvásnak, sötét bánatnak, a halálnak színe ő a természetben is, innen van, hogy sötét a koporsó, a sír.

Homályságban a feketét csaknem utóléri a *barna* amely fénytelen, de szintén erélyes szín. Alapnak az élénkebb színekhez igen jó. A magyar embernek kedves színe, hisz' a termékeny anyaföld is ezt viseli! . . .

Még csak egy színről így külön. A fény és sötétség egyesülésének szülötte ő — a *szürke*. Szegény szürke! Mennyit méltatlankodnak vele! Színtelennek, jelentőség nélkül valónak mondják s üresnek. Már

Goethe megbélyegezte azzal a híres mondásával, a melyben az unalmas theóriát szürkének nevezi. S íme én is, ki pártját fogom, csak legutóljára említtem föl szegényt. Pedig hát ha szintelen, ha jelentőség nélkül való, ha üres is: nem kell-e megbecsülnünk egyszerűségét, szerénységét, barátságos mindennapiságát!? Hejh! közöttünk is van nem egy szürke ember, a kinek csak azért nem ösmerjük tartalmasságát, mert egyszerű, szerény, nem tolakodó és nem követelő!... Hátha így vagyunk e lekicsinyelt színnel is!

Ime: még a szürke is érdekli képzeletünket. Azért tetsző. És minden színben, mint a szépnek bármelyik megjelenésében is, azért gyönyörködünk, mert képzeletünkhöz beszél. A képzelet aztán hálából-e vagy csak a játék ösztönéből? — új sajátságokkal ruhazza fel mindegyiket; itt az alapja — az említett belső sajátságokon kívül — annak, hogy csaknem minden színnek symbolikus, jelképes jelentést szoktunk tulajdonítani. Persze mellékes, gyakran egészen véletlen körülmények is járultak e symbolikus magyarázatokhoz; de ezek kevesebb hatással voltak rájuk. Hogy melyik szint minek a jelképeül tekintjük, azt első sorban a színek belső sajátsága, aztán a képzelet munkája határozta meg.

De az így kifejtett symboliákhoz rendületlenül ragaszkodunk és benne mindég megtaláljuk a tetszés föltételeit. *Fehér* ruhába öltöztetjük a serdülni kezdő leánykát, midőn az első szent áldozást végzi: fehér fátyol a fején, fehér viaszgyertya a kezében: a megtestesült ártatlanság áll előttünk. Nefelejcsesl hímezte a romantikus kor leánya a messze távozó jó barát-nak szánt emléket, hogy szende *kékje* emlékeztesse — a hűségre.

Örökzölddel futtatjuk be kedveseink sírját, hogy enyhítse fölötte zokogó fájdalomunkat az örökkévalóság reménye! S amint láng gyúl a kebelben: úgy válik színévé a *piros* a szeretetnek, szerelemnek! Így színe a *fekete* a fájdalomnak, mely a kedvest elveszítvén, nem lel vigasztalásnak fényére sehol; így színe a *viola* a bánatnak, a *szürke* a lemondásnak, mely nem kíván mást, csak imádkozni dolgozni, feledtetni és feledni, feledni...

... Hogy legyen béke, nyugalom, összhang a szívben. Az esztetikai szépségek között is legnagyobb az összhang, a harmonia. S miben áll ez? A különfélék egységében. A híres hullámvonalnál, melyet az esztetikusok — szinte hagyományosan — a szépség s kivált a harmonia legtokéletesebb symbolumának neveznek, azt hiszem, érthetőbb képviselője lehet a harmoniának egy igazi zenei akkord: a *c-é-g*. Három különféle hang, melyeket a consonantia művészi egységbe foglal.

De bele ne tévedjek valahogy a szokottabb mesterségembe, a zenébe, a hangok esztetikájába! Megleljük a harmoniát a színekben is!

Igy mikor a *kék* a *narancs* mellé kerül. Igen, mert a narancsban benne van két alapszín: a piros és a sárga; azért szinte kívánja maga mellé a kéket mely a zöld és ibolya hatását is rejti félig-félig magában, — s így válik teljessé a spektrum! E szabály szerint kívánjuk a zöld mellé a pirosat, a *viola* mellé pedig a fénytelenebb sárgát.

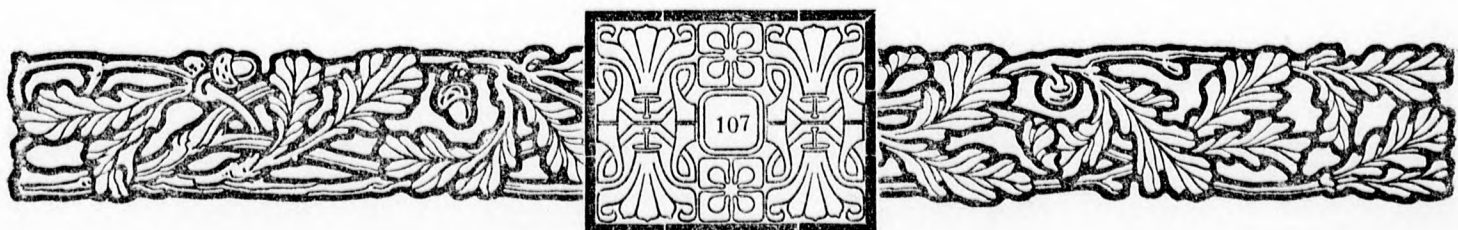
De van ám a színek között dissonantia is! Például akkor, ha két *alapszín* kerül egymás mellé, kivált a piros és a sárga. Ezek egymást ki nem egyenlíthetik, azért elvész egyesülésökben a színek szokott gyöngédsége; mindamellett, ha inkább a feltűnőségre, érdekességre törekszünk, e dissonantiát is ízléssel alkalmazhatjuk, mint a zenében is a dissonantiákkal érjük el a legnagyobb hatást. Így az előbbi két szín is lehet jó, főképp ha a piros fénytelenebb, sötétebb; pl. bordó alapon igen jól fest a napraforgó virág.

Csaknem minden színnel jól összeillik a fehér. Különösen a kékkel. Anyagtalan voltuk eszményivé teszi e színpárt s a kéknek fénytelenége szinte fölvidul a fehérnek ragyogásától, míg ez meg a kéktől mélységben nyer. Szép a fehér a pirossal, s amellyel emez már is szép: a zölddel. Azért e három: piros, fehér, zöld, együtt is nagyon jól hat: tisztaság, dúság és élet játszadoznak benne. Nemzeti lobogónkra esztetikailag is büszkék lehetünk!...

A fekete már nem illik úgy minden színhez, mint a fehér. Jól illik mindenk előtt a piros-hoz: a fekete ez összeköttetésben némi vidámságot, a piros pedig komolyságot, határozottabb jellemet nyer. Bizonyos elegancia van a sárga és a fekete egyesülésében; mert a sárga veszít így kihívóságából s a két színnek fénybeli nagy különbségénél fogva az ellentét mégis mesterkélttség nélkül érdekes. De két ilyen erélyes szín másrészt szinte zsarnoki hatalmat fejez ki, amiből aztán könnyen szétválak s így bántóbban érzik ki a sárgának mindent lefoglalni akaró irigy jelleme és a feketének komor, ijesztő volta. Arról nem szól az esztetika hogy mi nekünk, magyaroknak — a schwarzgelb!

Mégcsak a fehér és fekete összetételéről emlékezzünk meg, s elég a harmoniából! Egymásnak ez a merő tagadása ritkán hat kellemesen, s mentül egyezőbb az arány a kettő között, annál kevésbé; temetéseken, a pap ruháját nemcsak az alkalom teszi oly lehangolóvá! Ha azonban a két szín közül az egyik nagy elsőbbségben van s a másik csak toldalék, járulékos: az igenis esztetikai. Fehér ruhának a fekete bársonydísz — ha van alkalmazásában kellő mérséklet — jól eső határozottságot ad, s a fekete ruhának komolyságát enyhíti a kissé földerítő fehér-gallér, vagy nyakkendő.

Kissé hosszan is foglalkoztam talán az egyes színekkel és a színharmóniával; de illő a kalauzhoz, hogy rámutasson arra: mi vezetzi izlésünket, midőn a

színeket alkalmazzuk s összeválogatjuk. Ez alkalmazásra és összeválogatásra legmegragadóbb példákat mutat a természet, melybe minden tárgyon az épp neki való szín jelentkezik.

Képzeljék, kérem, — csak egy pillanatra! — hogy az ég zöld volna, és a mező: kék! Bizarr e gondolat, ugy-e! De nemcsak azért volna ez kellemetlen, mivel épp ellenkezőleg szoktuk meg a dolgot, hanem hogysem illenék az éghez, a távolság, magasság, végtelenség eszméjének megtestesüléséhez a zöldnek közelsége, otthonossága és kelleténél nagyobb teltsége; szinte ijesztő közelben volna hozzánk, szinte lelkünkre nehezednék nagy súlyával az a kiterjesztett erősség. Épp így a mezőnek közelsége, alattunkvalósága, termékenysége sem viselhetné el az ábrándos kék színét! Pedig e két szín még elég közel áll egymáshoz! Hátha rikítóbb ellentétet mondanék! Még elgondolni is bántó volna.

De ime: zöld a mező, zöld a lomb, közeli, barátságos, hívogató; és kéklő a főséges ég, s e gyöngéd színnel míg önkénytelenül magasabb eszmények keresésére költ vágyat szívünkben, szelíden fogja át az egész földet s ennek minden, színekben való ragyogását!

Igy alkalmazta Isten a természet minden országában a legmegfelelőbb színeket. Nagy egészekben így ragad el bennünket a tengerek s a szárazföldi távolságoknak vágyatkeltő kékeszöldje, így a sziklaóriások sötétje alatt, egyszerű szürkéje a közepén, míg ormukon a szüzi hó tiszta ragyogása csillog. És mily szép a rónaságnak változatos, erélyes barnája, mely fölött a dús, sárga kalásztenger hullámsága imbolyog. A barlangok bűvös színei, az arany, a drágakövek fényzórása, az állatország igazi virágzata: a pillangók, kolibrik, a színes, zümmögő hogárkák s a pávák népe: mindez szinte kápráztató!

De a növényzet a színeknek igazi világa; itt mindegyik szín csodás bőségben és mindig üdén tör elő az anyagból, szinte prizmatikus tisztaságban. A tenyészet színe: a zöld uralkodik itten végtelen nyugalmasságával, de árnyalatokban gazdagon. Hiszen hányszor állunk meg álmélkodva, mikor az erdő lombfalának, vagy a tavaszi mezőnek ezerféle zöldje tárul szemünk elé. És mikor e selymes, szép zöld alapot tele hímezi a természet tündérújja tarka virágokkal: mily pazar bősége áll előttünk a színeknek! Csak a feketét nem találjuk itt, a teljes sötétséget; a fekete a növényvilágban is a halálnak színe.

Az ember világában nem a színek száma, hanem az árnyalatok számtalansága, finomsága meglepő. A finom körmöcskék alól előtörő rózsás pirosság hányónkat ragadott el már olykor-olykor, — legalább fiatal korunkban! Hát az arc üde hamvassága kedves rózsája, az ajkak beszélő, ingerlő bíbora, a homlok komoly fősége, melyen a nemes gondolatok, a szel-

lemi tartalom fénye üt tanyát: mindez nem méltán hevített-e már dalra annyi költőt!? És mit mondjunk a hajról, a szép főnek e szép koronájáról, mely akár a szende szőke, akár az erélyes barna, akár a komoly, szinte titkos fekete színt viseli: egyformán lebilincsel gyöngye szálaival!? De színekben, tónusban, árnyalatokban mégis csak legszebb a szemgolyó, a lélek tüköre, melyet Shakespere oly találóan nevez a szemgyűrű drágakövének. Mily beszédesek e drágakövek! Mint sugároznak a boldogság óráiban, miként villámlanak az indulat hevétől, mennyi jóssággal tekint ránk belőlök a részvét! Valóban, egész lelki világunk pillanatról pillanatra hiven tükröződik bennök. Kivált a tiszta kék szemnek szendesége s a feketének bűvös sötétje az, amit oly méltán csodálunk, ide iktatok rólok néhány sort, másnak, — nekem kedvesnek, — dolgozatából:

„Fenséges a fekete szem! Sötétfelhős égnek romboló villama tör feléd belőle; — megfélemlít, lesújt.

Fenséges a kék szem! Azurtiszta égnek esthajnal-csillaga hinti feléd fényét, midőn rád tekint. Galambszelid lélek, vigasztaló jó szív látszik ki belőle, elbájol, felemel.

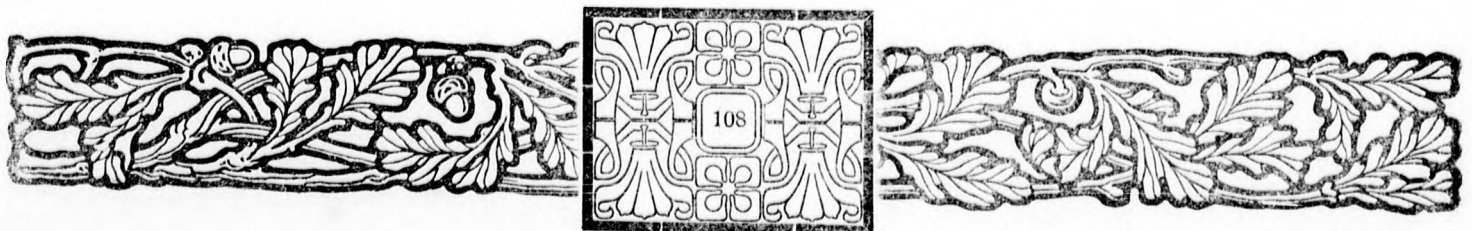
Amannak varázshatalma alatt gyötrő édesség emészt; ehhez lelkednek legtisztább része vonz, hogy szelid hatalma alatt nem mersz, nem tudsz rossz lenni, szeretnél örökre közelében maradni s követnéd minden lépéseddal e vezércsillagot. Amaz élveket ígér boldogításodra, emez meleg szívének jószágát, tisztaságát.

Amaz a tenger: ritkán csöndes, gyakran háborgó s vészthozó, gyorsan sodró örvénye mégis oly igéző hatalommal csábit, hogy merülj belé; emez a völgyi kis patak: néhol lassan csevegve-csobogva haladó, néhol gyorsan futó. — de partjain mindenütt virág terem.

Annak lábaihoz veted magadat, ehhez fölemelkedel; amaz megsebez, ehhez vigaszért sietsz; amazt démonodnak nevezed, ezt angyalodnak!

Fejtegetésemnek végéhez értem. Csak azt említtem még, hogy az ember nemcsak szenvedőlegesen viselője a színeknek, mint a többi teremtmény, hanem maga is elő tudja azokat állítani s belőlök a világnak új képét, hozzájárulván így, — habár véges tehetséggel — a nagy Isten teremtő munkájához. S ez, az embernek művészi munkálkodása, az esztetikai élet, a legbecsesebb, amit a teremtés koronája magának alkothat. Itt ölt már testet a színek esztetikája: a műiparban, a szép női-kézimunkában s ennél is magasabb fokon: a festő-művészetben.

De ezek már távoli tárgyak. Titkaik felfedezése avatottabb kezekre vár.

Ne tárd föl szived!

Ne tárd föl szived a világ előtt!
Magadba zárd az érzést a dicsőt!
Ne lássa senki boldogságodat;
Titokba' hajtsa a virágokat!
Oh, ne ismerje élő lény szived,
Legyen oly rejtett, mint tündérsziget,
Hová út nem vezérli a hívőt —
Ne tárd föl szived a világ előtt!

Oh, ha szivedbe' virulást talál,
Rá mint tavasz hervasztó dere száll!
És hervadoz szivedben a remény,
A lombok állnak némán feketén;
Többé nem sarjad élet a helyen,
Mely megfagyott e zord lehelleten;
A nap hiába éri a mezőt —
Ne tárd föl szived a világ előtt!

Vidd a magányba viruló szived!
Ott tápláld benne az örök hitet!
Tekints a hívó csillagokra fel
S ha lelkedet nagy ihlet tölti el,
Ugy érzed: elmarad a földi kör;
Ugy érzed: lelked a nagy égbe tör
S belé a csillag draszt új erőt —
Ne tárd föl szived a világ előtt!

Varsányi Gyula.

Megháborgatva.

Irta: Békefi Antal.

A vonat odébb szaladt, egy feketeruhás nő ott maradt a homályban s miután a piros lámpásos embertől, a ki félig alvó fejjel biccentett a sötét váróterem felé, megtudta, hogy három óra hosszat kell várnia a teleki gőzösre, letette a láncos kezításkát a padra és mellé ült. Messziről még zörgött a sín, zrr, zrr, a szél is fujt hangosan és az asszony a kietlen, unalmas falusi perronon széthordozva tekintetét, gondolta: szegény fejem, mit csináljak én itt három óráig.

Senkit se látott, a falhoz vetette a hátát és valami csendes dalt dudolgotott, de csak a fogai közt. A vörös lámpás ember odament hozzá:

— Urasszony, tesszen bemenni, már ég a lámpás.

— Köszönöm.

A feketeruhás nő bement a terembe és itt megismerkedett Babatsóy Kálmánnal, a kis akácfás falusi vasuti ház fiatal főnökével. Három óra hosszat beszélgettek, mialatt a főnök kétszer megfélekedezett valahova sürgönyfeleletet adni, későn ment ki a hegyek alól jött vonat elé s elmondott mindent az életéről.

— Szegényke, olyan fehér mint ez a tejüveg, hozzányulni sem merészelek . . . Csak úgy tartom szerelemmel, mint a virágot, bizony ápolgatni kell s vigyázni reá, hogy a hidegbe ki ne menjen.

— Óh Istenem, szegény jó lélek.

— Nagyon jó, hű teremtés, egy kis fehér és törékeny rabszolga, aki mindig odaáll, ahol nincs utban. Ugy sajnálom, mint egy beteg gyermeket. Annál nincs szomorubb, ugyebár?

— Nekem nem volt. Hiszen mondtam, egy, mondd egy napig voltam férjnél. És önöknek van gyermekök?

Az egynapos asszony kíváncsi volt a többire is

— Nincs, felelt szomoruan a férfi, — pedig úgy érzem, hogy a gyermek az igazi kapocs a férfi és feleség között.

A fiatal asszony mosolyogva surrant át a tárgyon e kérdéssel:

— Mit csinálnak hát itt egyedül?

— Én dolgozom, ő játszik.

A feleségéről beszélt Babatsóy a barna szép asszonynak, aki csupa vér és lélek. Lángoló a szeme, remeke ő maga azoknak a szépséges teli asszonyoknak, akik szerelemre termettek. Hódító fej, melynek vonásaiban hasztalan keresne valaki plasztikai szépet. Lélek van a homlokán, a vérdus ajkakon.

A megható történetet, amit Babatsóy mondott az ő fehér, gyámoltalan asszonykájáról, érdeklődéssel hallgatta és arra élénken felelt, hogy a kis fehér állomásfőnökné mindig csak játszik.

— De jó dolga van.

A férfi különösen érezte magát. Mintha valami eltemetett vágya és álma ébredt volna föl tetszhalotti mivoltából és uralkodik rajta. Érezte, megfélekedezett magáról, hogy hitvese részére és a maga részére szánalmat kér ettől az asszonytól, akit azelőtt sohase látott és lehet, hogy többé sohase fog újra látni. E gondolatnál az asszony felé nyult, kissé, de szenvedélyesen.

— Ugy-e, hogy még — látni fogom máskor is?

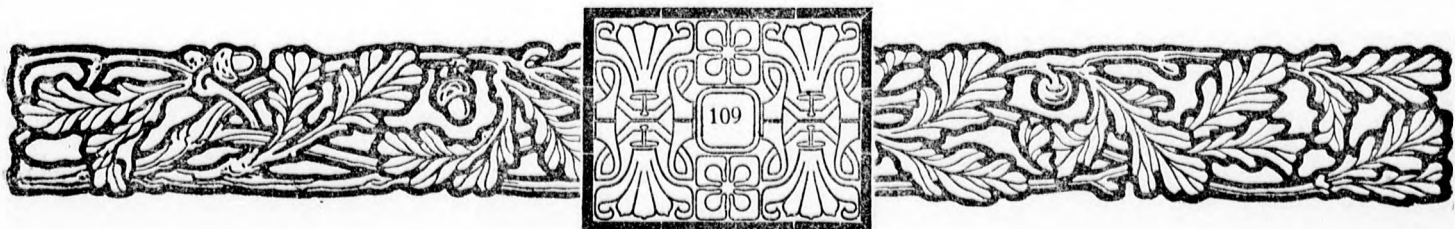
Csodálkozva rázogatta az isteni barna asszony a fejét. Szempillái játszottak élénken nagy fekete szemén és úgy nézett a megzavart emberre, hogy az, ha tud, olvashat a szeméből, az arcáról, ezt a gondolatot olvashatja ottan:

— De hamar megbolondultál? A kis fehér gyámoltalan mit szólna hozzá?

Ezek a dolgok történtek sok más apró részlettel, mire lejárt az óra és jött a teleki gőzös a szép utasért.

— Még ráér, huszonöt percig vár minálunk.

Még huszonöt perc. Kiszaladt és kiabált a piroslámpás emberekre: kilences rakodni, két kocsi kapcsolás a jobb vágányról. Mihály barátom, itt a kulcs, adjon jegyet. (Mihály barátom az ifju gyakor-

nok volt.) Aztán leszaladt az asszonyához és kérte, üljön még le mellé.

— Szeretném kegyedet mindig látni. Hogy volna ez lehetséges?

Az asszony most már fölugrott, mint akit megbántottak.

— Ön sért engem és vétkezik a kis gyámoltalan ellen.

Babatsóy erős zavarral küzdött és a lelkiismerete is rátámadt: vétkezel, igaz.

De ez az asszony, aki a hegyek közül jött, örületet hozott a számára és attól bűnös már is és még bűnösebb is tudna lenni.

— Nem sértem asszonyom, isten mentsen engem, de vádolni nagyon szeretném, hogy mért jött erre felénk a hegyek közül.

— Istenem, hát olyan könnyen forr itt, e nyugalmas helyen a vér?

— Azért, mert olyan nyugalmas.

— Hinni lehet-e az ilyen gyermekes föllángolásnak? Egy férj, egy nő ember . . .

— Akit remetelakában meglep a bűbáj.

— A bűn!

— Legyen.

— Hiszen ön engem nem is ismer.

— Elég ha látom.

— Hátha rossz vagyok!

— Akkor is hatna reám. Ugy jött, mintha álmaimból jött volna, a miket a beteg gyermekasszony mellett álmodom.

— Ilyenek önök.

— Ha önöktől megbódulunk.

Fölkapta az asszony a láncos kézitáskáját és a fiú szemébe kacagott.

— Szénfüst . . . Mindjárt megyünk és elszáll.

Csöngettek . . . egy, kettő. Még egy van hátra . . . Eközben, mikor Babatsóy és az idegen asszony egymás szemébe néznek a perronon, vajjon mit álmodik fönt a tulsó házban, a kis fehér gyámoltalan? Megérzi-e, hogy Kálmán vétkezik ellene, hogy a szerelemből már alig van valami? Szegény, haszontalan kis asszony. Ha megtudja: játszani se fog már többé a falusi indóház gömbákácai alatt . . .

Babatsóy Kálmán vitte az asszony táskáját a kocsizhoz. Faggatta, kérte, esengett:

— Ir?

— Nem.

— Hova megy?

— Valahova.

Megragadta a nő kezét:

— Elmegyek utánna.

— S a kis gyámoltalan?

Babatsóy ellen ez a fegyver: a kis gyámoltalan. Eleresztette az idegen nő kezét, a ki fölugrott a kocsiba kacéran és kacagva:

— Isten önnel.

A férfi lázas szemekkel nézett föl hozzá:

— Isten önnel, asszonyom.

— Gondolja, hogy ez egy szép álom.

— Azt gondolom és ezentul mindig ezt az utat fogom nézni, amerre elmegy.

— Miért?

— Mert erre vissza is jön egyszer . . . Vissza kell jönnie.

Az idegen asszony hosszát, édeset kacagott . . . Csöngettek éppen indulóra . . .

— A kezét!

Lenyújtotta a barna, lágy illatos kezét az asszony, a férfi megcsókolta . . .

— Semmit se mond?

A vonat elindult?

— De igen, — kiáltott vissza a nő, — csókolom a kis gyámoltalant . . .

Babatsóy nézett hosszan a lassu hegyi gőzös után, mely mint egy fekete szörnyeteg bujt beljebb-beljebb a messze éjszaka barlangjába. Egyszer csak elnyelte a kocsikat, a feketeruhás tüneményt, a ki tán maga a termékenység istennője volt a piros szájával, hófehér fogával, forró vérével és egészséges deli testével, mely a gyönyörök szépségében tündöklött a kis falusi váróterem mécsesének a világánál.

Elvitte a gőzös, mint egy lélekháborító, bűnre csábító rossz álmot, elszállt mint a kísértés lidércfénye. Még zörögnek a sínek, zrr, zrr . . .

A férfi megdörzsölte a szemét és fázékonyan végig szaladt a perronon . . . haza, haza. Odament a gyámoltalan ágyához és vezekelt a bűnös, csókoltatta, símogatta a sovány, fehér kezecskét, mely semmit sem tud dolgozni és mondogatá magában neki:

— Csókol egy asszony, a ki visszakergetett hozzád . . .

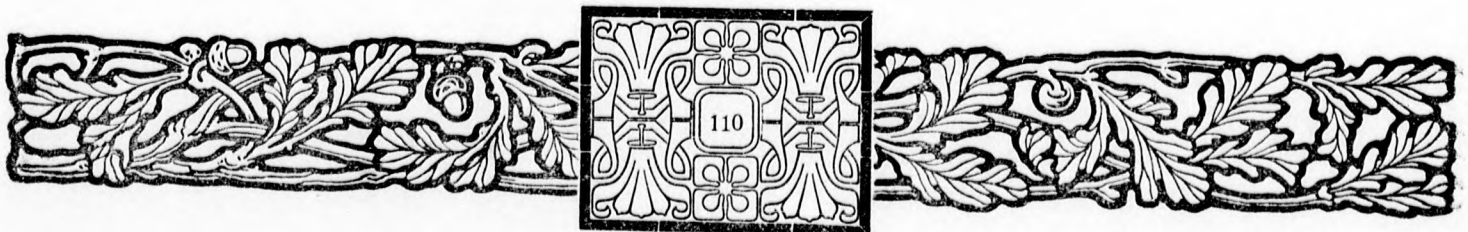
Jóslat.

— Annie Vivanti. —

*Négy nagy szekérral im' falunkba értek
Szeretett véreim nagy Cigányországból!
S közepén a térnek pihenőre térnek.*

*Feketessakállas, nagyhaju cigányok,
Borzas fiúk s lányok,
S a hány nő, mint ürge,
Mind fürge.*

— *Mondassunk jövendőt! A zszibongó rajban
Világtalan lányka áll magában, árván,
Gazdag lesz-e sorsom örömben vagy bajban?
Lássuk hát mi vár rám?*

*Kesem' odanyujtám, nevemet megmondom :
„Anny” kérdé búsán. „a te neved Anny?”
S dús haját megrázva, így szólt fojtott hangon :
„Bút, kint, szenvedést és csalódást fog adni.”*

*S szólt : „Keveset sirtál és sokat neveltél,
Te a mai napig senkit sem szerettél . . .
Ma elér a végzet.”
S én feleltem : — Égek !*

*Szólt : „Ő nemes, bátor, szeme mint az éjjel,
Szíve érted lángol, lelke érted ég el.
Nos, igaz-e, kérdem ?”
S én feleltem : — Értem !*

*Szólt : „Ő szeret téged a bolondulásig,
Gyengéden, imádvá, szeret mindhalálig
Kétségbeesetten.”
Nem szóltam, nevettem.*

*„S hogy te mint imádod, magad vagy tudója,
— El fogod őt hagyni holnap virradóra !
Elhíheted, így van.”
Nem feleltem, sirtam.*

Zoltán Vilmos.

Szerelem.

Irtá: Szederkényi Anikó.

Rádobott mindenki egy-egy marék földet — az emberek még a sírnál sem tagadják meg magukat, ott is sárral dobálódnak — aztán megfordultak, hazafelé indultak.

Egyedül maradtam a frissen hantolt sírnál a két sírásóval. Tulajdonképpen nem gondoltam semmire, mégis fejem repedésig telve volt gondolatokkal. Fülemben visszhangzott a circum dederunt, a halotti beszéd, az emberek megjegyzései, a kalapácsok csattogása, aztán a lehulló rögök dübörgése.

— No ezek is alhatnak már addig a bizonyos trombitaszóig, szólt az egyik sírásó és még egyszer körüllapogatta a sírdombot ásójával.

— Tulajdonképpen mit gondolsz te vén Mikulás, hogy is lesz az? Odafent elkezdenek majd trombitálni, akkor aztán ezek a pincelakások mind szépen megnyílnak és a lakók feljönnek egy kicsit szellőzni az emeletre. Hahaha! Jaj, de nevetséges, ha rágondolok, hogy keverednek majd össze a cserebogár, patkány, meg annak a sok undok állatnak, féregnek gyomrából, meg a pokol tudná milyen helyekről az emberek. Hahaha! Mikulás, elmondod majd nekem, hol jártál! Furesza lesz!

— Elkárhozol te János, hogy is beszélhetsz így, no nem hiába csufoz az alsóváros Lucifernek.

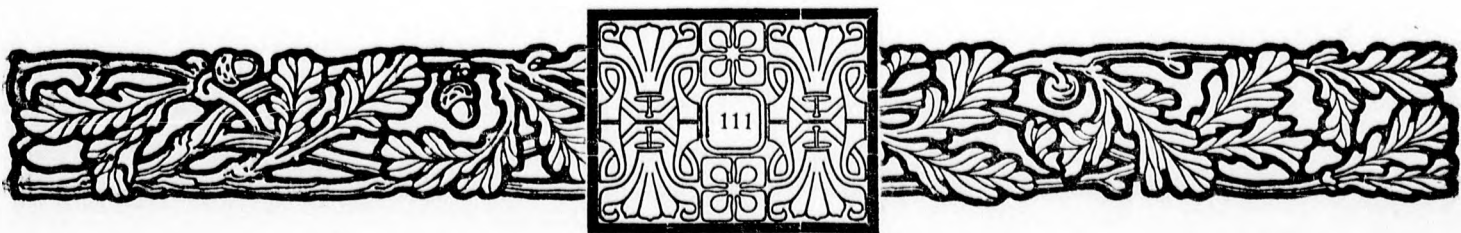
— Haha! Ne dörmögj öreg; hát tehetek én róla hogy olyan nevetségesen buták az emberek? Hát ezek is, szeretik egymást, aztán mennek, vesznek egy pisztolyt és puff! előbb meglövi magát az egyik; aztán paff! meglövi magát a másik! No nem voltak bolondok? Mert miért?

— Mikor én megszerettem a Zsuzskát, azt mondtam neki: Hallod-e Zsuzska? Ha mink azt várjuk, hogy a pap is megengedje, hogy mink együtt lakjunk, addig meg is őszülhetünk. Mert igaz: halnak az emberek, de abból alighogy meglehet élni, lakadáréra, stólára, nincs, nem telik. Azt mondom én neked, ne bolondozz, hanem gyere hozzám lakni. Kicsi a házam, csak egy ágy van benne, de nem baj, legalább közelebb leszünk egymáshoz, ne búsulj, majd veszünk másikat, mikorra bölcső is kell. Hát piros lett az orcája, megcsókoltam hamarosan, hogy még pirosabb legyen, aztán tovább beszéltem. Hogy mit szólnak az emberek? ugyan hadd el szentem. Legfeljebb azt mondják majd, hogy szeretóm vagy! abban nem is hazudnak, hisz csakugyan szeretsz; de attul még a te fazekadban nem kozmásodik le a paszuly egyszer sem. Mit árt az neked vagy nekem, hogy mit beszélnek az emberek? Legfeljebb nem törődnek vele ha éhen halunk, ezt meg különben is megteszik. Ne bolondozz Zsuzska, gyere ki a kis erdőre, majd megesküszünk mi ott egymásnak, majd megáldja a csillagos ég, a pacsirta fog hozzá orgonálni, szebb lesz, mint akármilyen predikáció... Az lett a vége, hogy most már négyen vagyunk otthon, azért egyszer sem fordult a nagy torony a keresztjével lefelé, de még a Sajó kutya sem jár a fejebuján ijedtében. No hát az emberek! Hát aztán kell is ő rájuk adni valamit Hiszen ha akkor boldogulnánk, mikor ők is akarják, akkor — öreg Mikulás — igazán várhatnánk itéletnapig. Tudod öreg: idehajították a boldogságot az emberek közé, aztán ők, mint a kutyák, marakodnak rajta, kiráncigálják egymás szájából, ezért aztán egyiké sem lesz. Ha végre egynek-egynek sikerül a konc-ból letépni egy darabot s elfutni vele, azt megugatják, meg is tépik, de aztán csak békén hagyják.

— No hát vén Mikulás, nem lettek volna ezek is okosabbak, ha inkább egymást ölelgetnék a férgek helyett. Most már gondolkodhatnak rajta ők is, lesz rá elég idejük, nem fogja őket háborgatásaival zavarni senki, mert az embernek meg van az a jó tulajdonsága, hogy ha halálba kergetett valakit, azután már békében hagyja. Jó éjszakát vén Mikulás!

Megbillentette kalapját és eltávozott. Én is megfordultam és vánszorogni kezdtem hazafelé; szívemben minden keserű volt, szerettem volna odakiáltani Lucifernek: hazudsz! és nem tehettem, megigézett, el kellett ismernem szavai igazságát.

Az asztalon kis könyv feküdt előttem. Mintha megmozdulna fölírása: *Napló* és integetne: olvass el,

olvass el! Kezembe veszem, lapozom; erős, szakgatott frás. Odalebbe elémbe egy árnyalak, ráismerek, felzokog a lelkem: mit tettél lelkem jobbjá, Gyuri, mit tettél?!

Bólogat fejével, kinyújtott keze a könyvre mutat. . . Gyurikám, egyetlen barátom, testvérem . . . és vágyódva tárom ki karjaim . . . körülölelem a semmit . . . Eltűnt a semmibe . . . odaborulok az asztalra és rázkódik testem a zokogástól, fülemben megzúg: „Hogy is lesz az vén Mikulás? odafenn megfújják a trombitát és a . . .“

Éjfél után hármat kongatott az óra, mikor letetem a könyvet; a fehér sorok olyan mereven, nyugodtan fekszenek egymás alatt, mintha nem is egy vérbefult tragédiát mondanának el. Egy megsiratni való tragédiát. Leírom. Miért? Jobb lesz nekik? Könyvebb lesz a föld? Ha Lucifer itt volna, gúnyosan nevetve mondaná: ne ábrándozz jó fiú, hisz jól tudod, ott a vég, ott a teljes megsemmisülés, a kik meghaltak, meghaltak és ez egyetlen szerencsésük . . . Mégis leírom, a hogy leírta szegény barátom, vezet egy benső, titokzatos erő . . .

Napló.

Írja: Gyuri. 902-ik esztendőben. Május 4. napja.

Ott hevertünk egymás mellett, a ruháink talán össze is értek. Arccal ég felé. Ha felém fordította fejét, a hold sugarai megvilágították arcát, karcsú alakját, melynek k r vonalai elvesztek az árnyékban és ha egészen elveszne én bennem, villant agyamba egy őrült gondolat, hisz oly csodálatos szép volt! . . .

— Gyuri, kezdett suttogni, hallja, hogy cseng a levegő, micsoda hangok ezek? Ah, ha ezt meg tudná örökíteni egy lánglelkű zeneművész . . . Mi ez? Visszhangja a nappali életnek? Vagy égi zenekíséret az emberek álmához? Vagy a szerelmes fák, fűvek és pillék, a fülemilék csattogják álomszerűen egymásnak én nem tudom, csak érzem, tán csak lelkemmel hallok, de hallok. Ah, lefutott egy csillag! Láttam? Milyen hosszú, piros csík marad, a hol végig fut. Nekem úgy fáj, ha hulló csillagot látok; sajnálom a csillagot, mert égről földre hull. Szeretem nézni azt a gyémántokkal kivert ragyogó kékséget, mondja mi az? Mennél tovább nézem, annál titokzatosabb, mintha a csillagok néznének rám, integetnek. Minden olyan homályos itt a földön. Mit tudunk mi? Tudjuk honnan eredünk? Tudjuk mivé leszünk?

— Tudjuk, — maga épp oly jóltudja, mint én!
— Nem igaz, onnan csak az állat ered, a gép, de honnan jön az erő, mely mozgatja, honnan jön a szikra, mely keres, keres. . . hiába. A mi tudásunk csak sejtetem, a mi tudásunk kőépület homokalapon; rakjuk, rakjuk, mikor betetőztük, összedől. Honnan jöttem én? Egy testből. Honnan jött ez? Egy másik testből és így tovább. . . honnan jött az az első test? itt vége a tudásnak, a kérdésnél, mely alapja az egész kombinációnak. Miből van ez a hegy? Vasból, szénből, sóból. Miből vannak ezek? Más elemekből. De honnan jött az első parány nátrium, kálium, hidrogén, stb.? Itt vége megint a tudásnak. Nincs eleje, sem vége semminek. Mióta élek én?

(Folytatjuk.)

A deres meghalt.

Írta: Morvay Zoltán.

A kisvárosi szalon kopott butorain bágyadt fény-nyel táncoltak végig az októbervégi napsugarak s a délutáni csöndben csak egy nagy régi faragott állványos óra ketyegése hallatszott s a szegényes fényüzéssel berendezett szobára valami bánatosan nyomott hangulat borult.

Schmidt, a kapitány felállt.

— Megyek már, Malvin, — mondá arcát megdörzsölve, mint aki rossz álomból ébred s a hölgy keze után nyult.

Malvin egy égő fekete szemű leány, kezét nyújtá a tisztnek és vontatva mondta:

— Menjen Schmidt és bocsásson meg nekem — ha tud . . .

A katona belenézett az ablakon beömlő késő őszi napsugárkévébe s mintegy önmagának mormogá:

— Felejtse el, amiket e félóránban mondtam Önnek Malvin. Felejtse el és ne gondoljon rájuk . . . Egy ostoba álmom volt ez nekem . . . Egy gyerekség . . . — már látom — most, hogy késő! . . . — Mert őszülő fejjel a virágfakadásról álmodni, ha nem egyébb is, de tapintatlanság. Mily jó, hogy nem a mamájához, hanem egyenesen önhöz fordultam . . . így a röstelni valóm is kevesebb . . . Sorsom pedig csak önmagához marad következetes e ténnyel — hogy itt kosarat kaptam . . .

Valami szomorú mosoly suhant át az ajkán, a hogy egy tükörben meglátta magát.

— Azt mosolygom, — fordult a lányhoz, — hogy idejövetelem előtt kellett volna tükörbe néznie és nem most! Akkor talán meglátom, hogy egy ilyen deres haju, összeroncsolt arcú embernek kosárnál egyebet nem adhat semmiféle jóízű nő.

A leány igen komoly maradt és szinte fájdalmas hangon szólt:

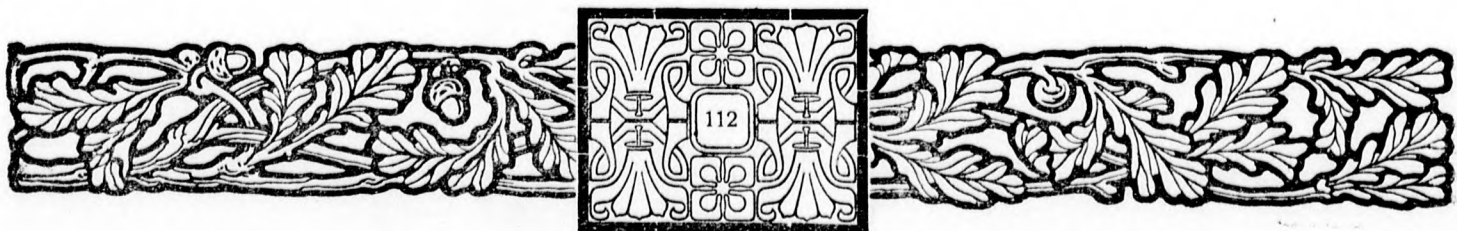
— Ne kínozzon Schmidt. Higyje el, én végtelen tisztelettel és becsüléssel fogok mindig Önre gondolni s barátja maradok, de barátságánál egyebet nem nyújthatok. Nem, mert . . .

A kapitány szavába vágott:

— Hagyjuk ezt, édes Malvin, — mondá hűvös udvariassággal, — mert én is igen tisztetem Önt és nem jól esnék, ha a valódi ok helyett más kifogásokat hallanék . . . Bocsásson meg, hogy faragatlan vagyok, de én nem tanultam szépen, csak őszintén szólni . . .

— És melyiket tartja Ön valódinak az okok közül, mik közénk tolakodnak és elválasztanak? — mondta a leány valami szomorúan kihívó hangon és a halvány arca piros lett.

— Az egy és igazi ok olyan egyenruhát visel mint én . . . és Tarr főhadnagynak hívják . . . Ez emberrel, mikor én láttam, Ön mindig hidegen sőt ridegen bánt. És én rövidlátó, azért voltam bátor ma délután önnek és magannak ilyen kellemetlenséget okozni . . . Mikor jöttem, egy arcképet nézegetett Malvin és hogy meglátott engem, azt a kendőt dobta rá. A kendő íme lecsúszott és látom, hogy a kép a főhadnagyé . . . Ezzel világos lett előttem minden s én, ki világeletemben keveset forgolódtam az asszonyok körül, nem tudtam, hogy a nők azt imádják, azért epednek, akivel látszólag a legközönyösebben

bánnak. Különbözik igazán lehet, Malvin és én voltam az ügyetlen, én, ki előbb észre nem vettem mindezt! És igazán van abban is, mikor Tarrnak ad előnyt. Ő fiatal, szép, deli férfi s az ő balarcába soha se rugott csiklandós remonda... A haja sem ősz... Az ilyen nyomorék öregeknek, mint én, ostobaság a fiatalékkal konkurálni. Tarr különben is mindig és mindenben szerencsésebb volt mint én. Szerencsésebb volt Önnél is íme!... Igaz-e Malvin?

A leány összeresztett s felmeredt szemmel, ijedttel arccal nézett a kapitányra.

— Szerencsésebb... rebegett, hogy érti ezt Schmidtt?

A századost meglepte ez a kétségbeesett tekintet, de aztán mosolyogva csókolta kezét és felvette a csákóját.

— Szerencsésebb volt a fiú, mondá derültséget tettetve — mert szereti Önt!... Ez pedig végtelenül elég! Jól van. Én csak úgy szeretem Tarrt ezután is, mint eddig és Önt is Malvin... no persze csak mint jó barátot — és szivemből kívánom, hogy boldogok legyenek. Ami pedig az Ön által részemre felajánlott barátságot illeti, reflektálok rá. Ezt ne felejtse el!...

Összeültette a sarkantyúit s nagy öles termetével meg kellett hajolnia, míg a kis alacsony ajtókon keresztül elment.

Mikor az utcára ért, sietve gombolta ki feszes attilláját. Ugy érezte, hogy ez az aranyujtások ruha acélból van meg akarja fojtani. Kardját idegesen rugdosta félre, míg keztyűit gombolta, aztán keserű mosolylyal mormogta nagy tömött bajusza alatt, amint a városka főutcáján végig ment:

— Hölgyeim, Önök rettenetesen egyformák és én igen dőre voltam, mikor ezt az egyet különbnek tartottam a többinél... Minő keveset tanultam az életben, pedig a java már elszuhant a fejem felett s az ősz hajamat behintette dérral... S talán ez a dér az, ami a nők szívével elhidegíti tőlem!... Barátság!?! Férfi és nő közötti barátság?! Valami ostoba találta ki ezt a frázist, valami hülye, hátgerincorvadásos firkász, aki már se férfi nem volt, se nő!... De hagyjuk ezt! Az ilyesmi nem hozzám illő. Egyszerűen meghaltam a mai napon s azon kell lennem, hogy elfelejtsenek!...

Levette a csákóját és megsímogatta szép sűrű ősz haját, ami barna, férfias-piros arcához olyan jól állott. Valami agyitífusza volt egykor s a haja egy különös váletlen folytán nem hullott ki, csak megöszült. A századnál azért hívták deresnek az ezredestől kezdve a kantinos kisasszonyokig.

A kapitány a promenád fái alatt ment végig, miktől egy-egy szellő sohajtásra csak úgy ömlött le a sok sárga, meghalt levél s e csörgő levelek bepórozták a lakcsizmáját.

— Az ősz íme a vege fele jár, — mormogá. Nálam is! És én ezt nem vettem észre!... Minő figyelmetlenség! Ilyen ügyetlenül leélni az életet! Tavasz se volt és már itt a hervadás!... Egy sivar élet múltó félben van, lefutott a maga kietlen sziklamédreben s a partjain sohase nőtt virág!...

Kis ligethez ért, amely a városka díszje volt. E liget közepén egy magyar költő szobra állt, aki egykor majd éhen halt, de most ércalakjával játszanak a napsugarak és a liget is az ő nevét viseli.

A kapitány leült a kert egyik padjára és cigarettára gyujtott s gondolkozott a veletörténten.

— Malvin tehát sohasem lesz Schmidtt századosné, soha az életben. Pedig ez olyan édesen hangzott volna... Schmidtt századosné!...

De aztán megbánta az ellágyulását, dühbe jött, összetörte a cigarettáját és a földhöz vágta.

— Eh ez a koldussá lett nagy familia, tudja, hogy ki volt az apám és csak azért adott túl rajtam! Az apám?!...

Lelkiszemei előtt egy becsületes, nyírott bajuszú arc jelent meg, aki érte annyit fáradt, hogy urrá nevelje. Igen. Előtte állt az öreg Schmidtt, a möllersdorfi katonafegyintézet profosza s ez arccal kedves, rég elfelejtett tájak suhantak elébe. Falvak, hegyek, folyók. És a komor váracs, a börtön, ahol gyermekségét eltöltötte, a halvány emberek, a csöndes udvar... Hol vannak?... Hová lettek?

Minden megvan szépen, úgy ahogy volt, bizonyára, csak a nyírott bajuszú ember nincs meg többé! A profosz, a komor profosz, akit a fia sem látott soha mosolyogni.

Egyszer, csak egyszer emlékszik, hogy ez a megfagyott kedély olvadni látszott.

Akkor történt az, mikor először vitte őt a bécsújhelyi kadétiskolába, ahol beíratta, elhelyezte s mikor minden rendben volt, hidegen bucsúzott a gyermektől, aki elfogultan, szorongva kísérte ki. És a profosz bevonta fiát egy sötét bolthajtás alá s leolvadni látszott arcáról az a fagyos lárva, mikor gyermekének a következőket mondta:

— És már most itt maradsz fiú. Itt urat nevelnek belőled. De követelem, hogy elfelejtsd Schmidtt, az apádat, a möllersdorfi katonabörtön profoszádat, követelem, mert különben a lángeszeddél sem mehetsz a kapitányságnál többre! A nevedet is megváltoztathatod. Légy úr, gazdagon nősülj s ami fő, keress protekciót. És engem elfelejts fiú, felém ne gyere többet, oda a váracsba! Utnak indítottalak, tőled függ, hogy a célhoz érj.

Hanem egyre figyelj gyerek és ezt jegyezd meg jól! Ha te olyat teszel az életben valaha, amiért odahoznak a váracsba, az én őrizetem alá, — én leszek az aki felveszem az őrség elől az első töltött fegyvert és keresztül lölek vele téged, én édes szép nagy fiam!...

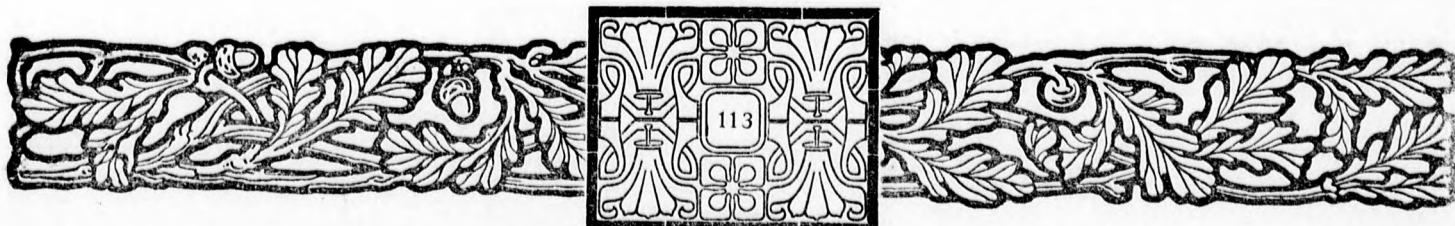
És a zord, nyírott bajuszú profosz megcsókolta ez egyszer a fiát s hideg szeméből rá hullott két könnyesepp a kis kadét gesztenyehajára s íme a kadét hajára hullott két könnyesepp melegét a megöszült kapitány még most is érzi!...

A profosz pedig ott hagyta a fiát akkor és elment vissza a börtönbe, őrizni a lehullt csillagok gazdáit, akik szomorú, halvány arccal mérik végig a möllersdorfi váracs komor udvarát, tompultan nézve, hogy mulnak a napok, a hetek, az évek...

A kapitánynak csodálatosan eszébe jutott mindez, ahogy ott ült fényes egyenruhájában a liget kis kopott padján.

Az arra tévedt dadák hamis szemekkel nézték meg a szép katonát, aki senkit sem látszott észrevenni, csak a levelek hullását nézte, amik az attillájára szálltak és bepiszkították azt.

(Folytatjuk.)

Két új üstökös. Az Egyetértés febr. 28-iki számának irodalmi rovatában két verskötetről ír bírálatot. Az egyik verskötetet *Csergő* Hugó, a másikat *Pásztor* Árpád írta. Megvalljuk, mi még nem olvastuk, nem is láttuk ezt a két könyvet. De megvesszük sietve s lázas kíváncsisággal olvassuk végig mind a kettőt. Mert ez Egyetértés másfél hasábos bírálatá végén azt írja, hogy „mind a két kötet értékes, becses és *irodalmunknak késő századokig fenmaradó kincse*“. Igazán bűnös mulasztást követnénk tehát el, ha e két, eddig ismeretlen versíró csodás alkotásaiban nem iparkodnánk minél előbb mi is gyönyörködni. Jól mondja az Egyetértés bírálója, hogy önmagának jóltevője, a ki ezt a két verskötetet megszerzi. S ugyan van-e művelt magyar ember, a ki ne merülne mohó vágygyal olyan két remek könyv olvasásába, mely irodalmunknak *késő századokig fenmaradó kincse*?

Szegény költészet . . .

— „Szegény költészet, mint le vagy alázva!
Mennyi az ellenséged, gunyolód!
Koldulni jársz az ősz szülői házba,
Elharácsolják minden földi jód’.
Sívár lelkű nép multadat felejtí,
Jelenből és jövőből kitagad;
Kobzát a Múza, könnyezvén, elejtí,
S a durva gépkor daltalan marad.

Irodalmi koszorúk hónapja. A március valóban joggal nevezhető az irodalmi koszorúk hónapjának; mert a m. tudományos akadémia legtöbb pályázatának sorsát ekkor döntenek el. Sehol a világon nem uralkodik az irodalmi pályázatok divatja oly nagy mértékben, mint nálunk. Némely esztendőben 8–10 drámai, lyrai s egyéb pályázat babérai s csengő aranyai csalogatják a zsenge ifjakat a költészet mezejére. Régen egy-egy pályázat eldöntése irodalmi esemény volt. De ma már odáig jutottunk, hogy az akadémia koszorúit komoly író nem is tartja kitüntetésnek. Tavaly például a Teleki jutalom 100 aranyát *Sajó* Sándor Zrínyi György házassága című vígjátéka nyerte

el. Ugyan ki emlékszik rá? ugyan hol adták elő? Feledés moha födi, mintha a száz arany maga alá mély sírba temette volna. Ah, a Teleki-díj, a kedves Teleki-díj! Közeledik József napja... reszketnek a diák szívek!

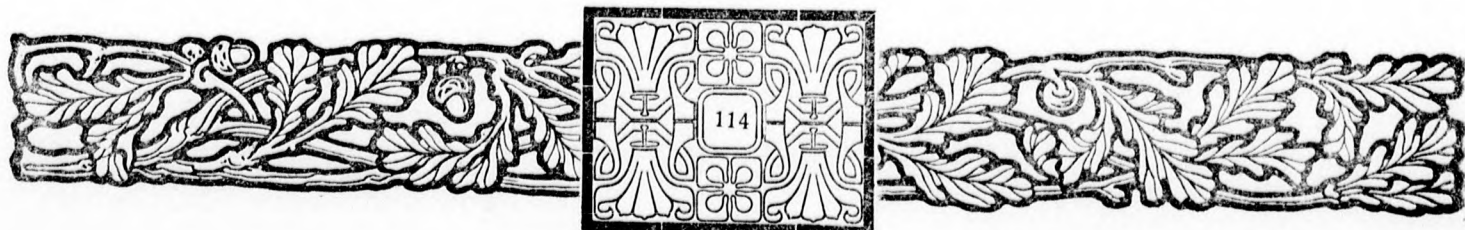
OROSZLÁNKÖRÖM.

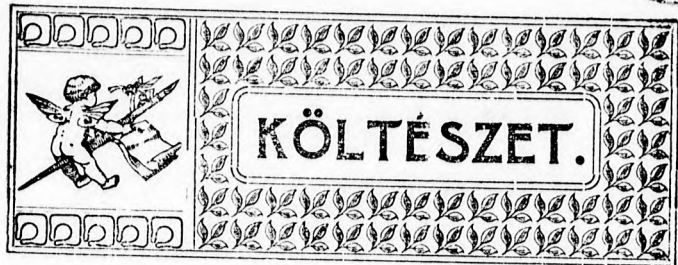
Nálunk már az oroszántól
Csak körmöt kívánnak,
S így csak körme jön világra
Minden oroszlának.

Kik nyertek Teleki-díjat? Az Akadémia gróf Teleki-jutalmát 1855-ben alapította gróf Teleki József. Először 1857. március 19-én adták ki. Azóta 46-szor nyertek Teleki-díjat ismert és ismeretlen színműíróink. E 46 év alatt a Teleki-díjat a következő darabok és szerzők nyertek:

1857: Béldi Pál (Szigligeti.) A mama (Szigligeti.)
1858: Fenn az ernyő, nincsen kas (Szigligeti.) 1859: Egy királyné (Tóth Kálmán.) 1860: A lángész (Gregus Ágost.) 1861: A trónvesztett (Szigligeti.) 1862: A nőuralom (Szigligeti.) 1863: Lackfy Imre (Szigligeti.) 1864: Egy nagyraemelt férfiú (Szigligeti.) 1865: A fény árnyai (Szigligeti.) 1866: A nagyság átka (Zichy Antal.) 1867. Kedv és hívatás (Szigligeti.) 1868: A bajusz (Szigligeti.) 1869: Fráter György (Szász Károly.) 1870: IV. Béla (Szigligeti.) 1871: Az udvari boldond (Szigligeti.) 1872: Csók (Dóczy Lajos.) 1873: Valéria (Szigligeti.) 1874: A népért (Névy László.) 1875: A jóslat (Csiky Gergely.) 1876: Doktor Persival (ifj. Ábrányi Kornél.) 1877: Jánus (Csiky Gergely.) 1878: Tamóra (Várad Antal.) 1879: A bizalmatlan (Csiky Gergely.) 1880: A tör (Várad Antal.) 1881: Két apa (Ujváry Béla.) 1882: Teodora (Csiky Gergely.) 1883: Késő ébredés (Fenyéri Mór.) 1884: Első szerelem (Somló Sándor.) 1885: Ovid (Somló Sándor.) 1886: Spartacus (Csiky Gergely.) 1887: A vasember (Csiky Gergely.) 1888: Az eladó leány (Gerő Károly.) 1889: A nagyravágyó (Somló Sándor.) 1890: Uriá (Varsányi Gyula.) 1891: Két szerelem (Csiky Gergely.) 1892: A Kapi vár (Gabányi Árpád.) 1893: A papa (Berczik Árpád.) 1894: Fra Girolamo (Somló Sándor.) 1895: Bosnyák Anna (Prém József.) 1896: Ellinór (Dóczy Lajos.) 1897: A botrány (legifj. Szász Károly.) 1897: A szerelem (Somló Sándor.) 1899: A becsület-bíró (Zivuska Jenő.) 1900: Léha világ (Prém József.) 1903: Zrínyi György házassága (Sajó Sándor.)

E kimutatás szerint a 46 díj közül 25-öt három szerző nyert és pedig Szigligeti 13-at, Csiky 7-et és Somló 5-öt.

Zápor. Általános, igaz érdeklődéssel várja a művelt közönség *Szabó* Endrének *A bolond* című verses regényét. A jeles, szinmagyar lelkű költőről azt irtuk a minap, hogy rég hallgat. Nagyon jól esett a magyar Béranger ránk cáfolása *Zápor* című értékes verskötetének megküldésével. Ez a könyve már a XX-ik században jelent meg. Addig is, míg teljes méltatására sort keríthetünk, kiadjuk belőle az elmés előszót, mely a Csokonai Lapok elveivel, törekvéseivel és irányával rokon.

Dalmady Győző. Régi, valóban jeles költőnk Dalmady Győző, aki Tóth Kálmán mellett a szó legeszményibb értelmében a szív költője, évek óta csendes visszavonultságban irogatja szebbnél szebb, magyaros zamatú, magyar ütemre lágyan csendülő költeményeit. Kötete már régebben nem jelent meg; újabb alkotásai közül sokat egészen a fiókjába rejt. Pedig telnék már egy új kötetre való.

Pásztortüzek. Békés-Csabán *Pásztortüzek* című kötetben verseket adott ki *Karasz* Ödön. Ismeretlen a név; de könyvének tartalma megérdemli a költészet igaz kedvelőinek figyelmét.

Ime ízelítőnek *Karasz* Ödön egyik verse:

Radivoj bán.

Bort iszik hős Radivoj bán, a Temesség bánja,
Bort iszik már három napja, három éjszakája.

Legelső nap meglátta a csaplárosné lányát,
S elitta mind szerszámostól kesely paripáját,
Második nap megölelte, s az ölelés ára:
Szép kövekkel rakott kardja, ezüst buzogánya.
Harmadik nap csókot lopott a lány ajakára,
S lemaradt a kalpagjáról ökölnyi boglára.

Meghallja ezt Mátyás király, magyarok királya,
Felhivatja Radivoj bánt fehér Budavárba:
„Jó vitézem, Radivoj bán, rossz híreket hallok,
Nem jó kézre van bizva a kesely, meg a kardod.”

Bajszát pödri Radivoj bán, a Temesség bánja:
„Jó királyom, Mátyás király, magyarok királya,
Hová maradt, s mért maradt ott, hallgasd meg a dolgot,
— De először küld ki kérlek udvari bolondod,
Mert hisz tudod a bolondnak nincs lakat a száján,
S furesa volna, ha mulatna rajtam, meg királyán.
Uram! ha te egyszer látnád a csaplárné lányát,
Neki adnád Magyarország minden paripáját;

Ha csak egyszer megölelnéd — mint én megöleltem —
Egy polturád sem maradna a kincses teremben;
Ne haragudj jó királyom az őszinte szókért,
Én csak bogláromat adtam egyetlen egy csókért;
De ha te megcsókolnád a csaplárosné lányát:
Neki adnád országostul István koronáját!”

A kötetben ugyan sok a zsenge s érezhető, hogy *Karasz* ízlését nem csiszolta eléggé sem az önbírálat, sem a szerető baráti gond, amihez mai író különben is a legritkábban juthat. De a versek tele vannak őszinte melegséggel, a természet igaz színeivel, a szív közvetlenségével és nemes, szinmagyar lélekből fakadt érzésekkel. Akárhány olyan szép költemény van a kötetben, melyet, ha ismert költő írt volna, az egész ország gyönyörködve dicsérne. Ugy látszik *Karasz* Ödön még kiforratlan tehetség, aki azonban fejlődni fog. Népies hangjai néhol szeretlenek, de eredetiség és költészet hurjairól ömlenek.

A Bánffy-jutalom. Báró Bánffy Dezső történeti színműre kitűzött pályadíját az akadémia a *Hadik útja* című történeti színműnek ítélte oda. Felbontották a jelíges levelét és kitünt, hogy a darab szerzője *Földes* Imre. Ugyanez a *Földes* Imre egymás után három ízben nyerte el a Kócán-díjat történeti színművekkel, melyek közül eddig még egy sem került színre. *Földes* egészen fiatal ember még; csak azért nem diák, mert már banktisztviselő. Mikor az első akadémiai koszorút fejére tették, alig volt 19 éves. Koszorús (és természetesen verses) történeti színművei csupa lírai ömlengések, melyekben nyoma sincs a történeti érzéknek, a történeti levegőnek. Drámaírói tehetsége se tűnik ki ezekből a végtelen hosszúra nyúló versekből, melyek szárazak, szintelenek és okosak. Szóval az Akadémia ismét talált a saját mértéke alá egy akadémiai koszorúsának született tehetséget.

Költemények. Irta Vissnyovszky Rezső. Ára 1 korona. Pöstyén. 1904. 126 oldal.

Pásztortüzek. Versek. Irta *Karasz* Ödön. Ára 2 korona. Békés-Csaba. 164 oldal.

Érdekes könyvtár. Havi folyóirat. Szerkeszti *Szabó* Endre. Budapest. Egy-egy füzet ára 20 fillér.

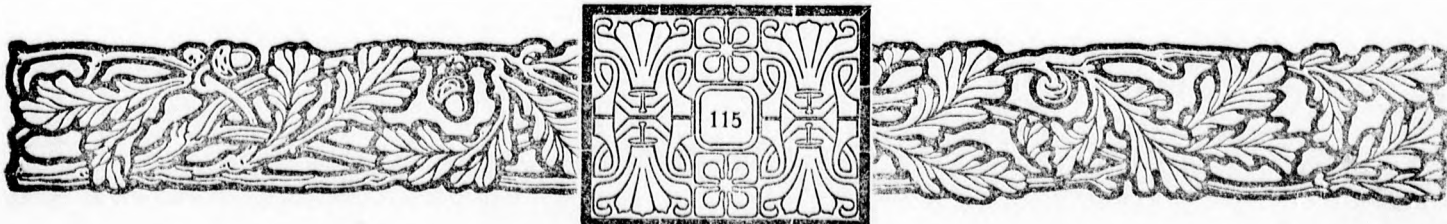
Utóirat a Nemzeti Könyvhöz. Irta Veöreös Jenő. Ára 2 korona. Győr. 1904.

Nagy esztendő. Költemények. Irta Tompa Kálmán. Kolozsvár. 1904.

A kiadóról és a könyvről. Irta Wiesner Jakab. Budapest. Szívem. Versek. Irta Peterdi Andor. Ára 2 korona. Budapest. 1904.

Egyről-másról. Elbeszélések. Irta Rajczy Kálmán. Budapest. Dobrovski és Franke. 1904. Ára 1 korona 20 fill.

Színes könyvek. Benedek Elek: Szülőföldem. Erdővidéki történetek. Ára 1 kor. 50 fill. Budapest. Singer és Wolfner.

Irodalmi Körök

A pápai Jókai-kör már kilencedik éve működik és szép sikerrel nemesíti az izlést, terjeszti, erősíti a nemzeti költészet, a magyarság és műveltség szeretetét. Jó szokása a körnek, hogy működéséről évkönyvet ad ki. Dr. Kapossy Lucian tanár, a kör főtitkára szerkeszti az évkönyvet, mely valóban teljes tájékoztatást, világos képet ad a kör életéről. A körnek három szakosztálya van: irodalmi, zenészet és színeszeti. Pályadíjaival, felolvasó üléseivel és társadalmi buzgólkodásával egyaránt lelkesen szolgálja a pápai Jókai-kör a nemzeti irodalom és művelődés ügyét.

Györi Kisfaludy-kör. A nemzeti művelődés táborába új zászló alatt új lelkes csapat érkezett. Győrött, ebben az erős, fejlett izlésű magyar városban megalakult az évek óta tervezett *Györi Kisfaludy-kör*. Szívvel köszöntjük ezt az új irodalmi és közművelődési kört, mely alapszabályaiban egyik fő céljául tűzte ki az érdeklődés fokozását a hazai irodalom iránt és a műizlés általános fejlesztését. Őszinte kívánjuk, hogy a Kisfaludy névével ékesített Kör egyesítse Győr és vidéke összes művelt elemeit és nagy sikereket arasson tevékenysége körében.

A Máramarosszigeti Szilágyi István irodalmi kör február 24-én tartotta közgyűlését és tisztújítását rendkívüli érdeklődés mellett. Dr. Papp Tibor Japánról és a budhizmusról tartott felolvasást, Szegedy Miklós költeményt olvasott fel. A tisztújításnál megválasztották: elnökké Marikovszky Menyhértet, alelnökké Szépfaludy Ö. Ferencet és dr. Papp Tibort, főtitkárrá dr. Kun Bélát, titkárrá Tanfi Ivánt, ügyészsé dr. Heller Zsigmondot, pénztárnokká dr. Gergely Györgyöt. Választmányi tagok lettek: Szabó Sándor, Dobay Sándor, Kötödy Sándor, Várady Gábor, Jakonyi Jakobinyi Péter. A kör 100 koronás pályadíjat tűzött ki Máramaros multjából merített történelmi elbeszélésre.

Soproni Irodalmi és Művészeti kör. Sopronban az Irodalmi és Művészeti körnek fényes estéje volt. Ez a kör az ország nyugati részében a magyarosodás terén nagy missziót teljesít. Egyesíti kebelében és koronkint művészi estére összegyűjti a város és környék úri közönségét. Február 21-én felolvasással egybekötött művészeti estét tartott, melyre a fővárosból meghívta *Jakab Ödönt*. A Kaszinó hatalmas nagytermében óriási közönség gyűlt össze, mely elfoglalta a földszint és a karzat minden zugát. Mikor *Jakab Ödön* megjelent, nagy taps fogadta. Humoros elbeszélést olvasott föl állandó derűtség közben s a közönség, mély tetszésének sűrűn adta jelét, végül a kiváló írónak percekig viharosan tapsolt és éljenzett, úgy hogy az kénytelen volt vagy ötször megjelenni

a dobogón. Ezenkívül volt ének-, zene és szavalati szám, melyek szintén nagyon tetszettek. Az előadás után a Kaszinó étkezőjében társas összejövetel volt, amelyen *Jakab Ödön* nagy beszédet mondott a Társaságnak magyar szempontból való hivatásáról.

Irodalmi társaság Kaposvárott. Ugy látszik a nemzeti mozgalom erősödik és hódít az ország minden részében. *Roboz* István érdemes írotársunk lelkes buzgólkodása Kaposvárott is életre hívja s megvalósítja az eszmét. Irodalmi társaság van alakulóban Kaposvárott. Óhajtjuk, hogy minél előbb alakuljon meg és haladjon szép célja felé, melyet *Roboz* így jelöl meg: Irodalmi nagyjaink nevét, műveit minél ismertebbé tenni a közönség között és saját kebeléből is a tehetségek jó alkotásait terjeszteni. Aztán az irodalomban nyelvünket szolgálni, magyarságunkat védeni, történelmi multunkat szeretni.

A kassai Kazinczy-kör febr. 21-ikén tartotta tisztújító közgyűlését, mely alkalommal Kovács Zsigmond városi pénztáros, a kör eddigi s ujonnan megválasztott titkára olvasta fel a kör 3 éves működését tárgyazó titkári jelentését. A tisztikar tagjai lettek: Münster Tivadar kir. tan. polgármester, elnök; Révész Kálmán és Lekly Gyula alelnökök; dr. Blanár Béla főtitkár; Kovács Zsigmond ügyvezető titkár, Csengery Dezső ügyész; dr. Ferdinándy Gyula és Strasser Sándor jegyzők; Prsché Ede pénztárnok; Tatárszky Gyula háznagy, László Béla könyvtárnok és Klimkovics Elemér ellenőr. A választmányba 24 rendes és 8 póttágot választottak, kik közt a kassai társadalom sok előkelősége foglal helyet. A kör most, hetenként egyszer, a Rákóczi-korra vonatkozó felolvasásokat tart a városháza közgyűlési termében.

Dugonics-Társaság. A szegedi Dugonics-Társaság legutóbbi felolvasó ülését február 18-án tartotta. A társaság mély és nagy hatással van Szeged társadalmi életére s irányításával, szellemével oly erős, nemzeti, szín magyar irodalmi életet teremtett, mely a szegedi irodalmat országos jelentőségűvé emelte. A társaság február 28-adi felolvasó ülésének előrajza a következő volt:

I. Költemények. Irta és felolvassa Petrovich László főgimnáziumi tanár, vendég.

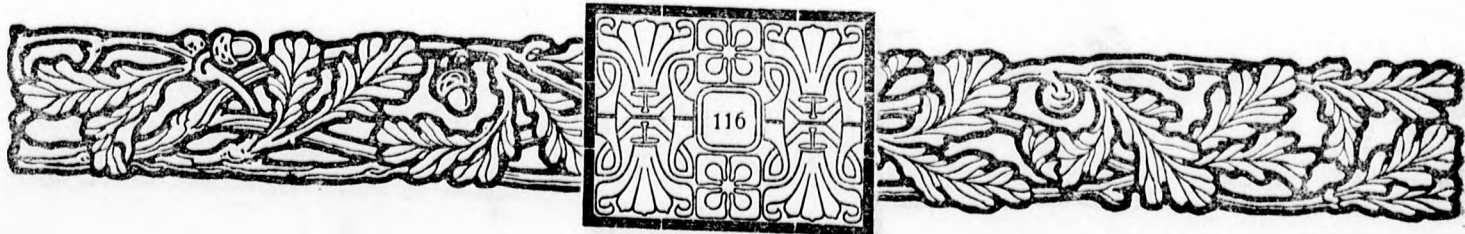
II. Dugonics és Szegedi nyelvjárás. Irodalomtörténelmi értekezés, írta és székfoglalóul felolvassa: dr. Pronay Antal rendes tag.

III. Rajz a népeletből. Irta és felolvassa: ifju Cserzy Mihály (Homok) rendes tag.

IV. A Rádium lényege, jelentősége és jövője. Természettudományi értekezés. A budapesti m. kir. műegyetem tulajdonát képező elem bemutatásával. Irta és felolvassa. Strauss Herman tanár, műegyetemi tanársegéd, vendég.

V. Költemények. Irta és felolvassa: Tomory Jenő vendég.

Az egyes számokat a nagy közönség meleg tetszéssel fogadta.

A Dugonics-Társaság pályázatai. A szegedi Dugonics-Társaság még tavaly nyáron pályázatot hirdetett történelmi regényre és megújította az évek előtt a szegedi család- és helynevek tására kitűzött pályázatot. Most az elnökség felhívja az irodalmi körök figyelmét e két pályázatra. A 800 koronával díjazandó, legalább 12 nyomtatott ívre terjedő történelmi mű határideje 1904 június 1-én jár le, míg az 100 koronával jutalmazandó szegedi család- és helynevek gyűjteményére kiírt pályázat 1904. év december végén záródik. Mindkét esetben a pályaművek a Dugonics-Társaság főtítkári hivatalához küldendők be.

Az Erdélyi Irodalmi Társaság nagy érdeklődés mellett tartotta meg Kolozsvárt február hónapjának rendes felolvasó ülését. Az ülésen az alelnökök távollétében és betegsége miatt Szádeczky Lajos dr. elnökölt. Márki Sándor, a Társaság tagja Ezer esztendő's versek cím alatt a középkorból való néhány latin és érdekes német verset mutatott be magyar fordításban, nagy tetszés mellett. Révay Károly vendég Cosbuc erdélyrészi román költőtől fordított néhány szép verset, a melyet Versényi György olvasott fel, méltatva Cosbuc költészetét. Ezután Jakab Ödön, a társaság rendes tagja olvasott fel „A bokréta” címmel nagy derűtséget keltő humoros elbeszélést. Apáthy István rendes tag erőteljes hazafias költeménye után, mely a jelenlegi állapotok ellen szólt, Fabula János vendégnek „Az 1002-ik éjszaka” című keleti tárgyú elbeszélését olvasta fel sűrű tetszésnyilatkozatok közt Csengeri I. titkár.

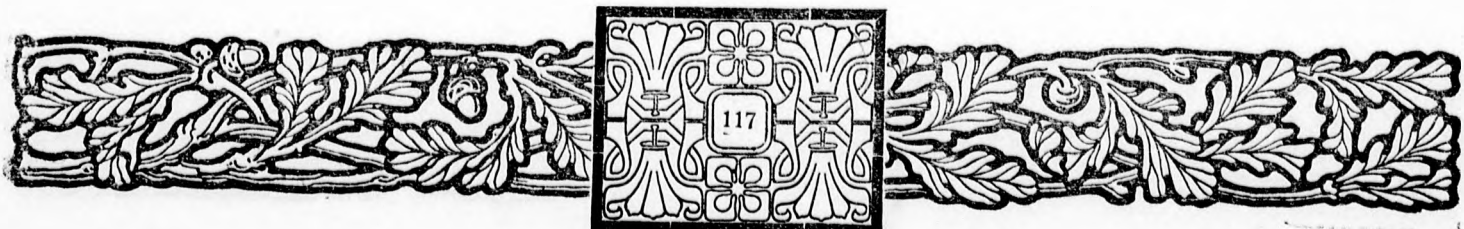

Blaha Lujza. Három ünnepi estéje volt a debreceni színháznak. *Blaha* Lujza vendégszerpelt, a Menyecskék, Felhő Klári és Gyimesi vadvirág című népszínművekben. Blaha Lujza egykor (1866-ban) itt kezdte tüneményes pályáját. Közel 40 éve már annak és csodálatos, hogy 40 évvel ezelőtt az akkor még nagyon is joggal civis-nagyfalunak tartott Debrecen színháza magasabb irodalmi és művészi szinten állott, mint ma, amidőn úgy emlegetik városunkat,

mint az ősi magyarság, a romlatlan, tiszta magyar műveltség középpontját. Ez a színház, mely 40 évvel ezelőtt templom volt, ahová áhitatba merülni, eszmék s eszmények világába emelkedni jártak az emberek, — ez a színház ma már csak jövedelmező üzlethelyiség, ahol harmadrendű csillagocskák, magyar szót értelmesen kiejteni, hangsúlyozni se tudó láb- és csípő művésznők izetlen mutatványain lelkesedik a tömeg. Mily megtisztulás volt a Blaha Lujza művészete a léhaságok után! Szinte érezni lehetett az egészséges levegő beáradását abba a csarnokba, mely a haszonlesés szolgálatában bódító illatoktól párolog mostanában. Blaha Lujza, úgy halljuk, most utoljára, örökre bucsuzik a vidéki színpadoktól. Jól teszi. Hadd maradjon az ő nemes, színmagyar művészete szebb idők emlékeinek tündérálma! Majd lesz idő, mikor a mákony szédítő hatása elszáll, a közönség megcsömörlik a mai színészkedés bukfenceitől és akkor vágyakozó gyönyörűséggel fog visszagondolni arra a művészi aranykorra, melyben Blaha Lujza dala csengett, magyar lelkének természetes, mesterei megnyilatkozása tündökölt száz meg száz örök emlékezetre méltó színpadi alakításban!

Az országos magyar szövetség. Nemrég alakult meg az országos magyar szövetség, melynek az a célja, hogy a haza egész területére kiterjedő társadalmi szervezetet hozzon létre azért, hogy abban a magyar értelmiségnek a magyar nemzeti állam kiépítésére és megvédelmezésére szolgáló szétszórt és vidékenként elszigetelt társadalmi törekvéseit egybefoglalja. Ez a szövetség tehát azt a feladatot kívánja teljesíteni, hogy tagjaiban és azok közvetítésével az egész társadalomban ébren tartsa a nemzeti öntudatot és a magyar önérzetet. Gróf *Esterházy* János főrendiházi tag az elnöke és egyben lángoló buzgalmú apostola ennek a szövetségnek, mely március 6-án Debrecenben is fiókot kíván alakítani. Ebből az alkalmából a szövetség a Csokonai-Körhöz fordult és irodalmi társaságunkkal együtt a szövetség debreceni megalakulását megelőző napon, március 5-én az Arany-Bika dísztermében nagyszabású irodalmi felolvasó ülést tart. Kiváló vendégek jönnek le ekkor Debrecenbe: *Esterházy* János gróf, a szövetség elnöke

társaságában itt lesz *Endrődi Sándor* a kitérő költő, itt lesz *Herczeg Ferenc* a jeles színműíró, a ki mostanában a nemzeti költészet érdekében megindult országos mozgalom élén áll, itt lesz *Bársony István* a pazar színeiről nevezetes elbeszélő és itt lesz *Jancsó Benedek dr.* a derék tudós, a ki egyúttal a szövetség titkára. A Csokonai-kör e felolvasó ülésének teljes műsora a következő:

1. Dobiecki Sándor orsz. képviselő, a Csokonai-Kör alelnöke, üdvözlí az Országos Magyar Szövetséget.
2. Gróf Esterházy János főrendiházi tag, a szövetség elnöke, válaszol.
3. Felolvas Herczeg Ferenc, a Petőfi társaság alelnöke.
4. Költemények. Irta Endrődi Sándor, a Kisfaludy- és Petőfi-Társaság tagja; felolvassa Rudnyánszky Gyula, a Csokonai-Kör tagja.
5. Az Országos Magyar Szövetségről beszél dr. Jancsó Benedek, a szövetség titkára.
6. Költemények. Irta és előadja Jánosi Zoltán, a Csokonai-Kör tagja.
7. Felolvas Bársony István, a Kisfaludy- és Petőfi-Társaság tagja.

Rákosi Jenő Debrecenben. Március 13-án a debreceni művelt társadalom részvételével nemes célú emberbaráti intézmény érdekében bontanak zászlót lelkes hazafiak. A József főherceg szanatórium egyesület ugyanis abban fáradozik, hogy lerakja a tüdőbeteg első alföldi népszanatóriumának alapját. A mozgalom élén *Lukács György* békésmegyei főispán áll, aki eljön hozzánk híveket toborzani az emberbaráti munka táborába. Szanatórium-estét rendez március 13-án Debrecenben és itt *Domahidy Elemér* főispán nagy rendező bizottságot alakított, mely eleve biztosítja a teljes sikert. Ezt a szanatórium-estét irodalmi eseménynyé avatja az a körülmény, hogy itt lesz *Rákosi Jenő* is, aki még sohasem volt Debrecenben és most elhalasztotta külföldi útazását, hogy részt vehessen azon a felette érdekes irodalmi estén, melyen több jeles író és költő is közre fog működni. *Rákosi Jenő* a költő, a magyarság zászlóartója, a magyar sajtó hatalmas atyamestere oly kiváló egyéniség és annak az eszmének, melyet mi is lobogónkra írtunk, oly páratlan erejű harcosa, hogy őt ez ősz magyar város falai közt őszinte, lelkes örömmel, igaz szeretettel kell üdvözölnünk. Egyben föl kell az alkalmat használnunk arra, hogy a debreceni romlatlan magyar szellem, a debreceni néplélek, az itt élő nemzeti önérték és tiszta faji kiválóság megnyilatkozásait, erejét és értékét *Rákosi Jenő* megismerhesse. Kell, hogy közvetlen benyomásokat szerezhesen itt, melyek szívét, elméjét — mint zápor a mezőt — termékenyítsék Irodalmat, tudományt, művészetet bizony itt édes ke-

veset talál. Ne széptégyessük a debreceni sivárságot e téren, — alszunk bizony és tespedünk. De vannak aztán oly nyilvánulásai, sajátosságai, melyek kétség nélkül becsesek és tanulságosak. Debrecennek mindenképen csak javára várhat, hogy *Rákosi Jenő* mindezekkel most közvetlenül érintkezhetik. Szívünk szeretettel várjuk és köszöntjük *Rákosi Jenőt* Cívisország székvárosában.

József főherceg szanatórium-egyesület. A március 13-ikán rendezendő debreceni szanatórium-est alkalmából *Lukács György* főispán a következő levelet intézte *Rudnyánszky Gyulához*:

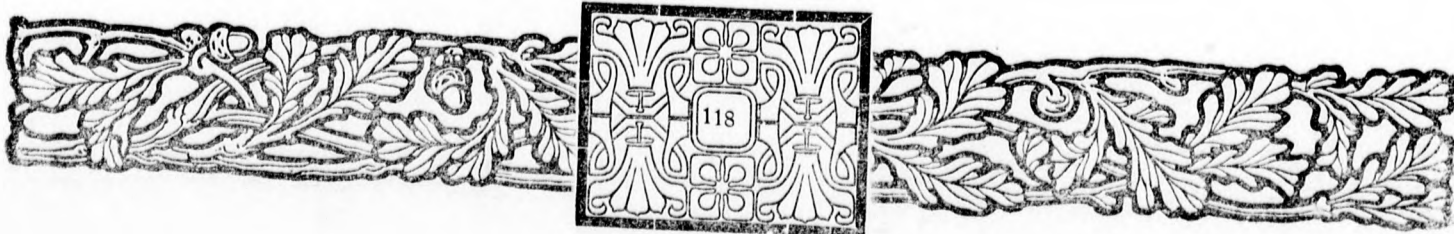
Igen tisztelt Szerkesztő Ur!

Nagy köszönettel vettem a t Szerkesztő Urnak a debreceni szanatórium-est érdekében kifejtett eddigi fáradozását és midőn b. lapja pártfogását a hazafias és emberbaráti cél iránt továbbra is kérem, egyúttal van szerencsém szives tudomására hozni, hogy az estét március hó 13-án tartjuk meg *Rákosi Jenő* közreműködésével, ki ez alkalommal először megy Debrecenbe. Én magam is örömmel megyek nagy magyar városuk falai közé, hol a szenvedő emberekért, selymő magyar testvéreinkért hallatott hívó szó máris élénk visszhangra talált, kérem, tolmácsolja t. Szerkesztő ur mély köszönetemet és elnöktársaimnak, főképpen gr. *Wenckheim Frigyesné* ő Kegyelmességének köszönetét azok iránt, kik a rendezőbizottságba felhívásunkra már beléptek és be fognak lépni. Az est teljes műsorát pár nap múlva elküldjük s kérem, sziveskedjek odahatni, hogy a jelzett napon más hangverseny vagy ünnepély ne tartassék. A tavasszal különben az első népszanatórium építését a gyulai városi erdőben *Czigler Győző* egyetemi tanár tervei alapján megkezdjük, ezen munkánkban biztatást ad a debreceni társadalom és sajtó meleg rokonszenve.

Maradtam hazafias üdvözzel

Lukács György,
főispán, a József főherceg szanatórium-egyesület elnöke.

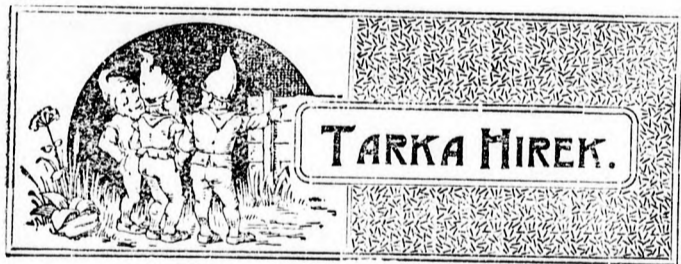
Biró Lajos. Február 20-án az Arany-Bika disztermében összegyűlt Debrecen előkelő, művelt társasága teljes számmal, hogy meghallgassa *Biró Lajost*, a tudós utazót, a ki a Debreceni egyetem javára az Uj-Guinea szigetén lakó pápuákról felette érdekes és tanulságos szabad előadást tartott. Harmadfél óra hosszat beszélt *Biró Lajos* arról az ősz népről, melynek élete most, az emberi elme legesodásabb találmányainak villamos korszakában, éppen olyan, mint sok ezer évvel ezelőtt az összes népeké s egykor a mi eleinké is lehetett. Az ősz ember életmódja, szokásai, erkölcesi, egyszerűsége, őstőnei élnek ott azok a szigeteken, a hol ruhát nem viselnek az emberek, de *Biró Lajos* tanúsága szerint, aki hat évig lakott köztük, soha egy dúrva szót ki nem ejtenek. Legjellemzőbb, hogy a pápua a saját vadász zsákmányát elajándékozza, szétosztja, magának egy falatot

se tart meg belőle, mert ez a legnagyobb szégyen lenne.

Éppen így a pápua legény, ha 2—3 évre szolgálatba megy a szomszéd szigetekre s nagy ládával hozza haza bérét, a sok apró-cseprő holmit, azt egyenest a falu házára viszik és ott a vének bölcsen elosztják, de maga a kiszolgált legény még emlékül se tarthat meg egyetlen darabot se. Így aztán kölcsönösen kifejlődött a pápuák közt az az ősi családiaság és a szó legteljesebb értelmében való keresztényes felfogás, hogy a maga ügyessége, munkája gyümölcsét mindenki másnak adja s e szerint viszont mindenki a másét élvezzi, használja. Ez a legeszményibb testvéries közösség. S mivel mindegyik arra törekszik, hogy minél többet adhasson másoknak, — a jóság, az adakozás ez ősi formájú erénye állandóan tevékenységre sarkalja az elemi egyszerűségben élő pápuát, akiről alap nélkül terjedt el az a balga hír, hogy emberevő. Az emberszeretet a maga önzetlen tisztaságában ragyog e nép közt. De csak mi kipalézott európaiak ismerjük (és gyakran követjük is!) azt a szólásmondást, hogy valakit úgy szeretünk, — majd megesszük. Bíró Lajos előadását természetesen áhitattal hallgatta a nagy közönség, mely az előadás végén nem minden megilletődés nélkül nézegette a pápuák fügefalevélnyi ruháit, ősi egyszerűségű szerzőiket, kőbaltáit, pálmafaásóit stb. Ez a néprajzi előadás valósággal a népek ősi korának paradicsomi életébe világított be. Bíró Lajost három napig szeretettel ünnepelték nagy számú debreceni tisztelői és barátai.

A verem, amelybe egy harmadik esik bele. Annak az ismert magyar közmondásnak az állítása, hogy „aki másnak vermet ás, maga esik bele”. a minap egy igen eredeti variációjában ment teljesebbé egy Drezda melletti városkában. A város három fiatal hölgye kölcsönösen rossz verseket írt egymás emlékkönyvébe és kölcsönösen örök barátságot esküdött egymásnak. A poétikus barátság tartott is mindaddig, míg a szövetség legifjabb tagja, Magda kisasszony, áruló módra meg nem szegte a barátságot. Egy majálison új pompás öltözetben jelent meg, melyről előre senki sem tudott s a melylyel elhomályosította a baráti szövetség másik két tagját is. Erre ezek keserű bosszút esküdtek az áruló barátné ellen. „Reális házassági ajánlat” címén apróhirdetést tettek közzé egy berlini lapban, azután az első ajánlkozóknak elküldték az áruló barátné arcképét, csak azért, hogy jól megbosszantsák. És csodálatos véletlenből a verembe melyet ástak nem estek bele ők, de az áruló barátné sem, hanem egy teljesen ártatlan harmadik, egy halványszőke ifju, az a bizonyos vállalkozó, aki annyira beleszeretett a Magda kisasszony arcképébe, hogy sietett megismerkedni az eredetijével s az most már a felesége. Érdekes lett volna hallani, hogy a

két barátné mit szólott ehhez a házassághoz, a melyet olyan akaratlanul szereztek.

A hegedű története. Egy angol zenetudós megírta a „legérzőbb hangszer”, a hegedű történetét. Eredetéről biztos adataink nincsenek, de legalaposabbnak az a föltevés látszik, hogy a hegedű szülőhazája India volt. Ott Krisztus születése előtt 5000 esztendővel Ravanasz király uralkodása idejében egy hangszert találtak föl, a melyet ravanasztron-nak neveztek el. Ez a legrégebb vonós hangszer a világon, a melyről tudunk és ennek a hangszernek egy-egy példányát még ma is megtalálni buddhista szerzeteseknél. A ravanasztronból fejlődött az omerti ebből az arabok és perzsák kemang-a-gooza, majd a hegedű ádesapja, a redab, a mely a középkorban került Európába. A hegedűnek az első, a maihoz hasonló modelljét egy brescia-i hangszerkészítő, Da Saló Gáspár tervezte 1550-ben, ennek a roppant primitív hangszernek a típusa egy fél kókuszdióhéj volt, a melyet hólyaggal borítottak be. — Mostani graciózus és elegáns formáját a hegedűnek egy Tourte nevű francia ember adta, aki 1747-től 1835-ig élt és egy ideig Olaszországban is lakott.

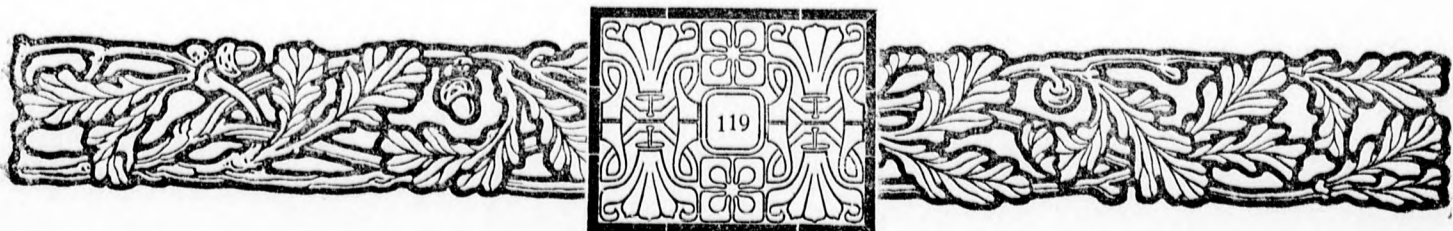
Csokonai Mihály levele. Érdekes levéllel gyapította Endrődi Sándor Darnay Kálmán sümegi muzeumának kézirat-gyűjteményét. A levelet 1799-ben, csurgói tanárkodásának első idejében Csokonai Vitéz Mihály írta Csépan István vicekurátorhoz, Kaposvárra. Hangzik pedig a levél következőképpen:

„Tekintetes Fiscalis Ur,
Nagyérdemű V. Curator uram!

Minthogy már a' Gondviselés és az Urak, engemet ebbe a' Statio'ba rendelni méltóztattak: tudom, hogy kívánja azt tőlem 's általam folytatatni, hogy avagy tsak valami kis díszére légyen az, a' mieink előtt az oskolának, az idegenek előtt pedig annak is 's vallásunknak is.

Ezt én a Tekintetes Fiscalis Urnak legelső erántam tett Dispozitio'jiban is elevenen tapasztaltam. Ehez képest mostan is a' Tekintetes Fiscalis Urhoz folyamodni bétorkodom a' felől, mimódon lehessen én elég tehetős az Exameni Solennitásra egy Ruhát készíttetni. mert nintsen magamnál letett kincs ama' napra...

Merjem-e magamat biztatni annyi Jutalommal a Venerabile Publicumtól. hogy egy ruhányira Contót tehessek, vagy valakitől 30 ft. kölcsönözhessek?... Merni, talán vakmerőség: nem merni bizalmatlanság. Méltóztassa a' Tekintetes Fiscalis ur elejébe terjeszteni a' Tekintetes Főbiró ur és Főcurator urnak, az én alázatos tisztelem mellett: és ha valami szükséges Dispozitio't tenni méltóztatnak, méltóztassa a' Tekintetes Fiscalis ur még a' héten valami móddal tudtomra adni, hogy az is élessze az én szükségem

kedvetem. Én még most is rosszul vagyok, és a szobába teszem a' Letzkéket másfél hét óta. Talán, talán csak meggyógyulok Examenre! — Talán.

Alázatos tiszteletem mellett állandóul maradok a Tekintetes Fiscális urnak kész köteles szolgája

Csokonai Mihály m. k."

Rudnyánszky Gyula új költeményei

a Csokonai-nyomda valóban remek, díszes kiállításában március 13-án kerülnek ki a sajtó alól. A könyv a Csokonai-nyomda műintézetnek valóban becsületére válik. Husz ív a kötet terjedelme s színes borítéka is rendkívül csinos, izléses kiállítása. Rudnyánszky Gyula új költeményeit azok, akik előzetesen előfizettek vagy megrendelést tettek, március 13-án megkapják. Akik a szíves megrendelők közül még a füzött példány árát (3 korona) be nem küldték, azokat kéri a szerző, kegyeskedjenek a könyv átvétele után a 3 koronát utalványozni. Könyvkereskedői forgalomba Rudnyánszky Gyula új költeményeit a *Budapesti Hirlap Rákosi Jenő újságvállalata* kiadóhivatala hozza. A kötet bolti ára 4 korona lesz. *Akik azonban a Csokonai-nyomdában (Debrecen, Kossuth-utca 13.) március 10-ig előfizetnek, azok még 3 koronáért kapják a könyvet.*

Kéziratot nem adunk vissza.

Sz. Ö. F. M.-Sziget. Köszönöm a meleg sorokat. Az ország minden részéből a legkiválóbb írók valósággal elárasztanak elismerő leveleikkel. Komoly, országos nevű írók a szeretet tülzáásával oly kijelentéseket tesznek, hogy a Cs. L. ma az egyetlen igazán irodalmi újság. Igazán örvendenek, ha közelébb kaphatnék rövidebb vagy hosszabb elbeszélést.

Z. Á. Budapest. Nem tagadom, a Cs. L. ma még nagyon is és első sorban az az íróknak szerkesztődik. De ezt természetesen tudatosan csinálom. Mert nem hátrithatunk minden felelősséget a közönségre — borzasztó irodalmi nyomorúságunkért. Ellenkezöleg, az írók az okai ennek. Tehát elsőbben az írókat kell felébreszteni, a nemzeti törekvések táborába

toborzani. Hiszen az írókon látszik meg legteljesebben az idegen szellem rontó hatása. S ez oly mütely, melyet az író minden betűje százezerszeresen megsokszorozva terjeszt, széthurcol a közönség közt. Ezért van annyi program, oly sok zászlólengetés, tüzelő szózat, szenvedelmes harsonázás a Csokonai Lapokban. Majd, ha az írók lángra lobbantak és nemcsak szóval, de alkotásaikban is hivei, kifejezői lesznek a magyar szellemnek, akkor nem lesz többé szükség jelszavaink állandó hangoztatására; mert akkor már minden betű, melyet munkatársaink a Cs. L.-ba írnak, hű tükre lesz annak, amit hiszünk és vallunk. Akkor azután elég lesz a Petőfi szükségvességében oly sokat mondó „szabadság, szerelem” rövidségével annyit mondunk: Magyarság, műveltség, e kettő kell nekünk, e nélkül tönkremegy, elpusztul nemzetünk.

I. A. Lugos. Szívesen tettem. Petőfim-ből egyetlen példányom sincs. Kapható Budapesten Rozsnyai Károly (Museum körút 15.) könyvkereskedésben.

Sz. I. Komárom. Utánna járok és ha csak lehet előkerítetem az elveszett Lillát. Várom a kéziratot.

D. Gy. Budapest. Köszönöm a szíves sorokat és a kedves ígéretet. Levél megy.

V. Gy. Nagy-Szeben. A keresett versnek nem lelem nyomát. Üdv.

Z. V. Győr. Igazán örülök, hogy mindenütt annyira tetszik a Cs. L. Könyvem a jövő héten megjelenik.

Sz. E. Rákosliget. Már kétszer elküldtem az első két számot. Most harmadizban adtam postára. Kérlek írd meg, végre eljutott-e hozzád? Örülök a fényes cáfolatnak. A prólogus a jövő számban jön. A Zápor Napoleonja stb. Egybe vettem a kettőt.

K. Zs. Kassa. Köszönöm. Levél megy.

K. L. Pápa. Nagy örömet szerzett. Irtam. Remélem, nem késtem el a levéllel.

D. H. Nyitra. Megkaptam. Szívvel köszönöm.

L. H. Budapest. Természetesen várom minél előbb. Mindenkinék esatlakoznia kell a Cs. L. mellé és dolgoznia kell, ha velünk együtt érez és egyet akar. Remélem a lobogás forrása el nem apad. Erről álmodoztunk Budapesten és íme vidéken valósult meg! Üdv. Levél megy.

I. L. Nyíregyháza. Elment. László leveleiből nem szedhetnél elő egyet-mást?

A MÁRCIUS FIA első énekének folytatása ebből a füzetből kimaradt. A jövő füzetben véget ér az első ének s kezdődik a második.

TARTALOM: A magyar nyelv romlása: Rudnyánszky Gyula. — Okoskodók: Szabolcska Mihály. — Előszó: Szabó Endre. — Virág a hóban: Dombay Hugó. — Ábrányi Emil költeményei: Pelur. — Csokonai bucsuja: Szendrey Imre. — A népszónok: Zempléni Árpád. — Fehérlovon az éjszakába: Ifj. Móricz Pál. — Elátkozott hon: Telkes Béla. — A császár keresztfia: Malonyai Dezső. — A színek világa: Husz Lajos. — Ne tárd föl szived!: Varsányi Gyula. — Meghábortatva: Békefi Antal. — Jólát: Zoltán Vilmos. — Szerelem: Szederkényi Anikó. — A deres meghalt: Morvay Zoltán. — Tövisék és virágok. Költészet. — Könyvek. — Irodalmi körök. — Színház. — Debrecen. — Tarka hírek. — Ország-világ — Levelezés.

Kiadó laptulajdonos: MORVAY ZOLTÁN.

NYOMTATTA A CSOKONAI-NYOMDA (RUZICKA GYULA ÉS TÁRSA) DEBRECENBEN.

